

Per 586/2004

10026593,24

COB155

GORIŠKA KNJIZNICA

GORA

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

letnik 7, številka 24, Predmeja, december 2004

NA GORI ANGELSKI

Filip Vidmar

Na Gori Angelski smo mi doma,
kjer že stoletja trden rod živi.
Na svetu kraja ni enakega,
kot je prelepa Gora Angelska.
Štiristo let mineva zdaj,
kar naši dedje so prišli v ta gorski raj.
Močno vzljubili so ta svet
in njihov rod želi si,
da ostal bi tod na vekomaj.

Lepot naravnih polno je vsevprek,
se ogleduje v morju gorski svet.
Obkroža venec strmih nas vrhov,
omamen vonj se širi iz gozdov.

Odhajal vedno je v svet Gorjan,
za košček kruha trudil se vsak dan.
Ko je zgaran, utrujen, brez moči,
na Gori Angelski spet mir dobi.

Štiristo let ponosen rod
na Gori Angelski živi,
a mnogokrat odhaja v tuji daljni svet
po kruh grenak,
na Goro pa se vrača vedno srčno rad.

beseda uredništva

SPOŠTOVANI BRALCI!

Prazničnim dnevom, ki so pred vrati, se pridružujemo tudi v uredništvu časopisa GORA, kjer smo za vas in skupaj z vašo pomočjo tudi tokrat pripravili vsebinsko bogato številko. Z njo zaokrožujemo leto, ki je bilo za Goro in njene prebivalce uspešno, pa tudi težko. Ne smemo namreč mimo dejstva, da je konec septembra zaprl vrata Alpinin obrat na Colu, ki je dajal kruh številnim dekletom, ženam in materam na Gori. Številne družine so se tako znašle pred težkim vprašanjem, kako naprej. Strah in negotovost sta se naselila med pridne delavke, ki v teh dneh še vedno ne vedo, kaj jim bo prineslo novo leto. Med enim od obiskov pa me je presenetila njihova gorjanska trma, s katero so se zoperstavile imperativu sodobnega kapitalizma, ki je pripeljal do zaprtja obrata in izgube delovnih mest. »Naši starši in stari starši so doživeli še precej hujše stvari, pa so preživeli. Ne bojimo se dela. Dokazale smo že in še bomo, da znamo in smo pripravljene delati.« To so besede, ki jim gre pritrditi, saj so stoletja trdega dela in nenehnega boja za preživetje dokazala, da Gorjana ne zlomiš kar tako. Zato veljajo nekdanjim zaposlenim v obratu Col in njihovim najbližjim v letu 2005 vse naše dobre želje.

Te pa seveda veljajo tudi vsem Vam, zvestim bralcem in soustvarjalcem našega časopisa GORA. Veseli smo vaših pohval, pripomb in predlogov, s katerimi smo tudi v tem letu poskušali ustvariti zanimiv časopis in vam popestriti dneve letošnjega koledarja z zapisi o pomembnih dogodkih, utrinkih, spominih na preteklost in načrtih za prihodnost. In ko sedaj rišemo črto pod iztekajoče se leto, vidimo, da se je nabral kar zajeten kup gradiva, ki smo ga pripravili in objavili. Ob koncu leta je tudi čas, ko je treba realno oceniti naše možnosti, predvsem denarne. Časopis GORA je namreč za Društvo GORA, ki ga izdaja, precejšen finančni zalogaj, poudariti pa je treba, da vsi člani uredniškega odbora pri pripravi in izdaji časopisa sodelujemo prostovoljno. Dandanes pa je že tako, da ni nič več »zastonj«. V letošnjem letu smo za vse stroške, ki so povezani s tiskanjem in distribucijo časopisa, porabili 1,2 milijona tolarjev, prihodki od prodaje in naročnine, ki sta glavna vira zanje, pa so znašali 739 tisoč tolarjev. Ker je naša skupna želja ohraniti časopis in ga še izboljšati, je upravni odbor društva sklenil povišati ceno posameznega izvoda časopisa s sedanjih 500 na 800 tolarjev. Upamo, da boste povišanje sprejeli z razumevanjem, vaša podpora pa nas zavezuje, da bomo še naprej dobro delali in skupaj z vami oblikovali zanimiv časopis.

V imenu uredniškega odbora vam želim, da bi vam leto 2005 prineslo veliko lepega. SREČNO!

Alenka Tratnik, glavna in tehnična urednica

voda

VODA NA GORI - VODOVOD GORA,

2. del

Stanislav Mikuž

Tokrat drugi del. Pričeli pa bomo kar na koncu, pri zadnjem vodovodu - Vodovodu Gora, ki nam je dal tako dragoceno tekočino, kot je voda. Druge dele besedila, malo bolj zgodovinske, pa bomo objavljali v naslednjih številkah. Dogovarjamo se tudi za pogovor z enim od udeležencev pri gradnji italijanskega vodovoda na Sinji vrh. Idej je veliko. Vabimo pa tudi vas, bralce, da nam pošljete prispevke na temo oskrbe z vodo v prejšnjih časih.

Z vodo je bil na Gori vedno križ, vedno je bilo treba z njo 'šparati'. Ali pa ne, ker je preprosto ni bilo. Si lahko zamislimo življenje brez vode? Seveda ne. Zato je bilo življenje na Gori skozi stoletja tesno povezano z oskrbo z vodo.

Na sliki: Črpališče Pod Skukom
Foto: Stanislav Mikuž

Vodo se je zbiralo na zelo različne načine: v raznih kalovih, škavnicah, deplih, kasneje v štirnah, vozilo se jo je iz Doline, nosilo na glavah iz studencev pod Robom...

Prva svetovna vojna je prinesla gradnjo prvega vodovoda na Goro, za potrebe avstrijske vojske. Zajetje je bilo Podguro, Podstudencem, cevi pa so se zarezale v pobočje Čavna in pripeljale vodo kar visoko na Planoto. Z razpadom Avstrije je

propadel tudi ta vodovod.

Drugi vodovod so, spet za potrebe vojaštva, tik pred drugo svetovno vojno, pripeljali od izvira Hublja na Sinji vrh Italijani. Nove oblasti so ta vodovod po koncu vojne preprosto uničile.

Hrepenenje po vodi pa je v Gorjanih ostalo, čakali smo na svoj trenutek, komaj verjeli, da bo prišel. V osemdesetih letih se je ta navidez neuresničljiva želja spet pričela prebujati. Da se je ta večni sen Gorjanov sploh znašel na mizah odgovornih ljudi v Dolini in Ljubljani, ima zelo veliko zaslug naš rojak Albin Krapež, ki ni pozabil svojih rojstnih krajev in jim je namenil žrtvovati svojo energijo, čas in znanje, ki ga je pridobil v letih svojega dela na odgovornih delovnih mestih. Prav gotovo bomo morali Gorjani prav Albinu še reči tisti pravi hvala, ki gre včasih kar nekam težko iz naših, sicer poštenih, a trdih Gorjanskih duš.

Tako so se ideje pričele počasi prelivati v študije, projekte, zagotavljanje finančnih konstrukcij in samih del na terenu. Stroji so zagrizli v pobočje Čavna, cevi so se strmo vzpele visoko v Mali Čaven, kjer se je zgradilo rezervoarje za vodo. Morda prvič v zgodovini je prišlo do pravega povezovanja vseh gorskih krajevnih skupnosti in organizacije gradbenega odbora, ki je bil vez med investitorji in krajani Gore. Večkrat so trčili ob velike probleme, poti naprej ni bilo videti, a obupali niso nikoli. Tako kot voda, ki navkljub oviri vedno izdolbe svojo pot, pa čeprav v najtrši kamen, tako so tudi vsi odgovorni pri izgradnji vodovoda znova in znova iskali poti naprej.

Gotovo širši krog bralcev zanima kronologija dogajanja izgradnje vodovoda Gora. Povzel sem jo po

prispevku Antona Tratnika, člana gradbenega odbora za izgradnjo Vodovoda Gora. Anton Tratnik je kronologijo objavil v brošuri Vodovod Gora, ki je izšla ob proslavi ob zaključku del na Colu, 20. junija 2004.

Kronologijo del na vodovodu Gora bomo zaradi obsežnosti objavili kot samostojen del v naslednji številki 'Gore', saj je prav gotovo pomembna za zgodovino Gore, in zato naj ostane arhivirana tudi v našem časniku.

Seveda nas bo zanimala tudi 'osebna izkaznica vodovoda'.

Črpališče vodovoda Gora je locirano nad Lokavcem – Pod Skukom, na nadmorski višini 532 metrov. Črpališče napaja z električno energijo 20 KV daljnovod, dolžine 2885 metrov. V rezervoarje na Malem Čavnu, na nadmorski višini 960 metrov, poganjata vodo dve črpalki, delovna 132 kW - 12 litrov/sekundo in rezervna 75 kW - 8 litrov/sekundo.

Tadva rezervoarja, zmogljivosti 200 m³, poskrbita, da je tlak vode v večini gospodinjstev na Gori zadovoljiv nekje med 2 in 3 bari. Nekaj visokoležečih domačij se oskrbuje z vodo primerne tlaka s pomočjo hidroforških postaj. Rezervoar, zmogljivosti 100 m³, je tudi na Sinjem vrhu, na višini 880; od tu se napajajo vasi Gozd, Žagolič in Col. Vodovod pa se zaključí v rezervoarju na Colu, na 692 metrih nadmorske višine.

Celotno dolžino vodovoda predstavlja 40 km primarnega voda in 25 kilometrov razvodnih cevi

sekundarnega voda. Skupno vodovod Gora obsega kar 65 km cevi. Na sistem je priključenih tudi okrog 100 hidrantov, ki so močno povečali požarno varnost na območju Gore.

Na vodovod je priključenih približno 520 gospodinjstev, kar pomeni približno 1700 prebivalcev. Vodovod je grajen za potrebe prihodnjih rodov, saj njegove zmogljivost daleč presegajo trenutno porabo vode na Gori. Na vodovod bi se lahko v prihodnosti priključile tudi vasi Malo Polje, Višnje, Podkraj in Hrušica.

Celotna vrednost investicije Vodovoda Gora je znašala 1400 milijonov tolarjev. Denar je prišel iz treh virov: proračuna Občine Ajdovščina in Republike Slovenija, 927 milijonov SIT; delež programa ISPA (Evropska unija) je 273 milijonov; delež krajanov 200 milijonov tolarjev. Gradnja

Na sliki: Skukava voda – pravijo, da ima čudežno moč
Foto: Stanislav Mikuž

Na sliki: Moč vode poganja tudi mlinček
Foto: Stanislav Mikuž

vodovoda je potekala od leta 1992 do leta 2004.

Tako so se torej uresničile stoletne sanje Gorjanov: čisto, neoporečno vodo smo dobili v vsa gospodinjstva, ki so to želela. Pri uresnitvi sanj so izdatno pomagale Občina Ajdovščina, država in Evropska unija. Sedaj ne moremo več reči, da Gora ni dobila nikoli nič. Dobila je veliko, veliko več, kot so lahko sanjali naši predniki, dobila je vodo.

Kaj bo naslednji veliki projekt Gorjanov? Mogoče ureditev sistema greznic? Ta projekt bi bil zagotovo zelo potreben, saj Gora leži na občutljivem vodozbirnem območju. Seveda se moramo tega dejstva Gorjani zavedati in poskrbeti, da ne odlagamo smeti in odpadkov v naravo, v brezna, jame, vrtače, kar se, žal, še vedno dogaja. Poskrbeti moramo za to, da odplak ne spuščamo kar v tla in s tem v vodo, ki izvira v Dolini, skratka, zavedati se moramo svoje odgovornosti in občutljivosti območja, na katerem živimo.

beseda predsednika

POD STREHO EDEN VEČJIH PROJEKTOV DRUŠTVA GORA

Uroš Velikonja

Društvo "GORA" je v obdobju od decembra 2003 do decembra 2004 izvedlo večino aktivnosti in nalog iz svojega letnega programa dela. Po končani zelo uspešni zimski sezoni smo večino dela usmerili v gradnjo Športnega parka Tiha dolina in organizacijo ter izvedbo javnih prireditev. Z opravljenim delom v tem obdobju smo lahko zadovoljni, predvsem pri gradnji športnega parka, saj so dela potekala po načrtih, opravili pa smo celo nekaj del več, kot je bilo sprva predvideno (izkop zemljišča pod staro brunarico in izgradnja ploščadi in tribune nad travnatim nogometnim igriščem).

Finančna sredstva za izvedbo projekta, ki smo jih pridobili na razpisu CRPOV, iz proračuna občine Ajdovščina in z lastno udeležbo društva "GORA", smo porabili racionalno. Tako lahko z veseljem zaključimo, da je društvo v preteklem letu izvedlo enega večjih projektov od svoje ustanovitve. V športnem parku bo sicer potrebno izvesti še nekaj zaključnih del, tako, da bomo objekt s slovesno otvoritvijo predali v uporabo na društveni večer, junija 2005. Objekt pa ni pomemben samo za Društvo "GORA", ampak tudi za krajanke, saj takega objekta Predmeja doslej ni imela. Ob tej priložnosti velja dodati, da je društvo v zadnjem letu izpeljalo tudi večino drugih načrtovanih nalog na različnih področjih. Ob izvedbi in udeležbi na različnih športnih tekmovanjih doma in v tujini, smo bili letos še posebej aktivni na kulturnem področju.

Da so bile naloge iz letnega plana društva skoraj v celoti izpeljane, je potrebno pohvaliti vse člane društva, ki so bili v tem letu kakorkoli aktivni. Še posebej velja pohvaliti delo upravnega odbora društva, ki je na svojih sejah med letom sprejemal in odločal o zelo pomembnih zadevah za delo in razvoj društva. Pri gradnji športnega parka je potrebno posebej izpostaviti delo gradbenega odbora pod vodstvom Jožeta Velikonje, in člana društva Uroša Vidmarja, ki je s svojo strojno mehanizacijo na gradbišču športnega parka opravil veliko dela. Za izvedbo projekta postavitve obeležja Edmundu Čibeju bi se rad zahvalil nosilcu aktivnosti, Slavku Vidicu. Za uspešno organizacijo in izvedbo delovnih akcij velja zahvala vodji akcij Branku Krapežu. Pohvala velja tudi članom mladinske sekcije, ki so med počitnicami opravili pomembna dela na gradbišču, skrbnemu gospodarju društva Zvonku Žonti, nosilcem posameznih nalog ter vsem ostalim aktivnim članom, ki so pomagali pri izvedbi javnih

prireditve. Pohvaliti je treba tudi delo uredniškega odbora časopisa "GORA", ki je kulturno ogledalo dela našega društva na Gori in v okolici, kar ima za društvo velik pomen. Prav tako je bilo v tem obdobju zelo uspešno trženje zbornika "Mati GORA", za kar zavzeto skrbi Simon Kovšca.

Tudi v prihodnje nas čaka zelo veliko dela, saj je program dela društva obširen. Uspelo nam bo le s pomočjo in s prizadevnostjo vseh članov društva.

spomini

...200 TISOČ JIH JE BILO IZPUŠČENIH, 530 TISOČ PA JE DOČAKALO OSVOBODITEV

Anja Mikuž

15. junij 1944 dopoldne

"Tistega dne je pred hišo pri Pri Šeničarju na Križni Gori stala cela 'kompanija' vojakov s konji (več kot sto). Nemci. Zahtevali so partizansko pošto. Govoril je samo en vojak, ki je znal italijansko. Ostali so bili tihi. Nato je rekel, da bo imel komandant v Ajdovščini govor in morajo zbrati čimveč ljudi. In naj s seboj vzamejo 'mantle', plašče. Vzeli so mene, 16-letno Zofijo, mojo 21-letno sestro Marijo (1923 - 1994) in 50-letnega očeta Andreja Korena.

S seboj so že privedli Cigaleta iz Zadloga, Janeza Žgavca s Križne Gore, pri sosedu Marku so vzeli deklo Julko Leban in pastirja Feliksa Lebana. Nisem hotela z njimi, vendar je Nemec name srdito zakričal - nisem razumela kaj; ampak sem se šla obleč. Sestra in oče sta se odpravila brez besed. Odpravili smo se do sosedu Predgozdnika, kjer sta dve ženski osipali krompir. Eno so poklicali z njive in jo odvedli s seboj. Tudi na neki drugi njivi so ženske osipale krompir, vzeli so tri, ki pa se jim ni bilo treba obleči v plašče.

Prišli smo v Gozd, k Tratniku. Mimo je prišel neki moški. Poklicali so ga in ga vzeli s seboj. Čakali smo nemški avto (tovornjak nemške vojske). Oče, ki je znal nemško, je prosil, da naju s sestro spustijo. Vojak je okleval, vendar je željo že nameraval izpolniti, ko pa je oče prosil še za Cigaleta iz Zadloga, je komandant rekel, naj gremo vsi na tovarnjak. Ukazal je, naj očeta spustijo na Colu. Tako so nas peljali na Col, Na žago, kjer so bili karabinjerji, ki so nas potem v hiši stražili celo noč.

Drugo jutro je prišla moja mama na Col prosit Tomica (pod Avstro - Ogrsko je bil 'vahtmajster' - varnostnik in je znal dobro nemško) ter župnika Petriča, da se pogovorita z Nemci o izpustitvi moje sestre in mene. Nemci so rekli, da to ni mogoče, ker komandanta ni. Popoldne so nas odpeljali v Črniče. Medtem so na Colu prijeli neko učiteljico Klavdijo in so nas v Črničah vsakega posebej zaslišali, če vemo kaj o njej. Vsi smo rekli, da se je umaknila z delovnega mesta zaradi partizanov, ker ni hotela sodelovati z njimi. Zastrazeni smo prespali v šoli v Črničah. Naslednji dan so nas odpeljali v zapor v Gorico, kjer smo bili 15 dni.

Oče je v tem času prišel v Gorico in si zelo prizadeval za izpustitev nas dveh, vendar ni bil uslišan. V Gorici so dali vsakemu od nas samo tri žemlje, nekaj hrane pa so nam domači prinesli v zapor. Nadrejeni so nam rekli, da nas bodo odpeljali z vlakom. Niso povedali, kam. Med potjo je neka učiteljica,

Nevenka s Krasa, šla vprašat strojevodjo, kam nas peljejo. Strojvodja je omenil Poljsko. Ne spomnim se, skozi katere kraje smo se vozili, vem pa, da smo šli skozi Dunaj. Vozili smo se tri dni, tudi ponoči.

V taborišče Auschwitz smo prispeli 1. julija 1944. Tam smo bili približno štiri mesece, nato so nas premestili v taborišče Ravensbrück. Tu smo bile le štiri tedne, zatem smo šle delat v Berlin, v tovarno Siemens, kjer smo izdelovale elektrotehnične izdelke.

Dan, ko smo prispeli, je bil meglen in oblačen. Najprej smo zagledali velik odpad avtomobilov in tankov. Kmalu zatem smo zagledali tudi bodečo žico. Ko je vlak dospel, so se odprla velika vrata in vlak je zapeljal v z prostor, ograjen z bodečo žico. Z vlaka smo morali nesti vso prtljago. Nato so nas postavili v vrsto in nas ločili po spolu. Prišle so paznice in nas odvedle do kopalnice. Tam smo morale oddati prtljago, denar, nakit, ... Vse so popisali in dali v vrečo. Nas so ostrigli, nekatere na balin, nekaterim pa so pustili malo las. Prej sem imela kite, na katere sem bila zelo ponosna. Zdelo se mi je zelo poniževalno, da so mi ostrigli lase. Ker so me ostrigli, me je sonce zelo ožgalo in dobila sem sončne opekline. Imela sem veliko krast.

Po striženju smo morale sleči svojo obleko in dobile taboriščno - lagarsko (lagar= zapor). Vtetovali so nam številke na levo roko, pod komolec. Meni so vtetovali številko 82430, moji sestri Mariji pa 82431. Tetoviranje me je nekoliko bolelo. Paznica me je prijela za levo roko in mi prebadala kožo. Tako so nastali znaki - številke. Tetovirala je tako hitro, kot bi pisala. Vedela sem, da je to tetovaža in da mi bo številka ostala na roki vse življenje. Imam jo še danes.

Ko so vse to opravili (striženje, preoblačenje, tetoviranje), so nas postavili v vrste. Šle smo mimo krematorija in videle, da se iz njega zelo kadi. Šele drugi dan sem izvedela, da se tako zelo kadi, ker tam noter zažigajo ljudi. Bila sem žalostna in sem se bala, da bom tudi jaz tam končala. Kasneje so nas odvedli v barako, kjer smo prespale. Naša baraka je bila zelo oddaljena od glavnega vhoda v taborišče in je imela številko 30.

Barake v taborišču so bile postavljene v vrsto. Baraka je merila približno 10 m krat 20 m. Bile so lesene. Pregradne stene so bile zidane iz opeke, niso bile trdno grajene in ne ometane. Spominjam se, kako je nekoč neki Židinja padla na glavo opeka in jo ranila. Ne spominjam pa se, iz česa je bila streha, vendar mislim, da lesena. Tla so bila opečnata. Postelje so bile zbite iz desk. Sestavljene so bile v pograde. Na vsaki postelji sta bili dve odeji. Posamezna postelja je merila 2 m krat 2 m. Na njej nas je spalo od 8 do 12. Ni bilo posteljnine ali vzglavnikov. V vsaki baraki je bilo več kot 50 postelj. Baraka je bila postavljena na približno meter visokih stebrih, tako, da smo hodile v barako po stopnicah. Pod barako pa smo interniranci pozneje vozili kamenje. Barake so bile na stebrih, ker je bil tam močvirnat svet. Na območju taborišča so bili globoki kanali, kamor je odtekala voda.

Imele smo določen dnevni red:

- Vstajale smo ob 4.00 ali še prej - ko so nas poklicali. Pred barake smo se postavile v vrste - po 5 v vsako. Stale smo v apelu (apel= zbor pri vojaki, v taboriščih) - mirno do 6.00.
- V apelu smo stale ob vsakem vremenu.
- Ob nedeljah nismo stale v apelu.
- Prišle so 'invajzerke' - delovodje in nas odpeljale k baraki z orodjem. Vsaka od nas je vzela eno orodje (motiko, kramp, samokolnico, lopato...). Šle smo na delovno mesto. Delale smo kanale, ceste, v vedrih nosile opeko, pesek, ... s tem smo pomagale graditi novo taborišče.
- Od 12.00 do 13.00 smo šle v barako, kjer so nam dali kosilo. Pojedle smo stoje.
- Šle smo nazaj na delo, do 18.00.
- Spravile smo orodje.
- Pred barako smo stale v apelu do 20.00, med apelom so delili kruh.
- Vsak večer so ob glavnem vhodu v taborišče igrali na različna glasbila; spominjam se, da je

Nevenka s Krasa igrala na harmoniko. Igrali so približno dve uri, tisti čas, ko so se interniranci, ki so delali na polju, vračali nazaj v taborišče. Mislim, da je bilo teh internirancev veliko.

- V barako smo šle spat.

Spomnim se, da smo ob 5.00 dobile grenak čaj (vendar ne zmerom), delile pa so ga 'štubove' - sobarice. Za kosilo, ob 12.00, smo dobile kuhano hrano: malo zelja, vmes je bil ječmen, močnik, zelenjavno mineštro - v njej je bilo tisto, kar so pridelali na polju. Jedle smo iz skledic. Pet nas je jedlo iz ene, ker pa nismo imele žlic, smo si skledico podajale od ust do ust in iz nje srebale hrano. Za večerjo smo dobile vsaka 25 dag kruha, včasih tudi salamo ali margarino.

Na začetku, ko smo prišli, smo dobili samo obleko, brez spodnjega perila, kasneje so nam dali tudi slednje. Obleke so bile črtaste. Če so bile civilne, so imele čez hrbet prišit križ v obliki črke X, pod križem pa je bila obleka prerezana. Mislim, da je bila prerezana zato, da nas je ločila od civilistov. Tudi če bi hoteli uiti, bi nas prepoznali. Obute smo bile v lesene cikle, lahko pa tudi v civilna obuvla, odvisno od tega, kaj si dobil. Meni obleka ni bila po meri. Bila je civilna in siva. V Ravensbrücku so nam pozimi dali še civilne dežne plašče, eno jopico ter kratke nogavice.

Vsak teden smo se okopali v kopalnici. Medtem so nam obleke oprali in posušili (strojno). Spominjam se, da so nam obleke vrnili približno čez pol ure. Strojev nisem videla. Vrnili so nam iste obleke, saj je bila na rokavu prišita izvezena številka, ki se je ujemala s številko na roki. Zraven številke so bili tudi različni znaki. Na moji obleki je bil rdeč trikotnik, v katerem je pisalo It (Italija). To je pomenilo, da sem politični zapornik.

Spale smo v barakah. V posteljah nismo ležale, ampak sedele, kdaj pa kdaj smo zaspale. Poleti je bilo v teh posteljah zelo vroče. Sanitarije so bile v posebni baraki. Na stranišče smo smele iti kadarkoli. V prostoru je bilo na steni veliko pip. Odtok je bil speljan skozi sanitarije in jih je spiral. Namesto straniščnih školjk so bile lesene deske, v katerih so bile odprtine. Med temi ni bilo pregrad z vrati, tako kot tudi nismo imele toaletnega papirja.

Ž esesovci nismo imele neposrednega opravka. Če je bilo kaj uradnega, smo se pogovarjale s paznicami. Paznice so imele lepe uniforme. Oblečene so bile v kostime - zeleno krilo, sivo bluzo in čepico. Te so bile na vrhu zožane. Obute so imele usnjene črne škornje. Paznice so bile po značaju zelo različne. Ena paznica, oberka (oberka= višji čin paznice) nam ni hotela nič hudega. Druga pa je bila z nami zelo stroga in hudobna. Neko nedeljo nas je v najhujšem mrazu poslala stat v apel. Stale smo dve uri. Kar je mogla slabega, nam je naredila. Bile so različnih narodnosti. Po večini so bile Nemke, bile pa so tudi Poljakinje, Madžarke in Rusinje. Vsako barako je nadzorovala ena paznica. V baraki je bilo vse delo organizirano: deljenje hrane, čiščenje, prezračevanje.

Organizacija taborišča je bila takale:

SS (vojaška oblast)

OBERKA

PAZNICA

DELOVODJA

INTERNIRANKE

ŠTUBOVA

Delovodje (ženske) so nas vodile na delo, nam razdelile orodje in nas nadzorovale pri delu. Štubove so bile sobarice. V barakah so bile cel dan, kjer so čistile, prezračevale in delile hrano.

Interniranci smo bili različnih narodov: Židje, Rusi, Poljaki, Francozi, Italijani, Slovenci, Hrvati, Srbi. Bili smo različnih starosti, od približno 15. do 80. leta.

Sama sem videla le ženske. Ko smo delale, smo videli tudi internirance in civiliste, vendar ne vem, kje so imeli moški barake. Pri delu so nam moški (civilisti) označevali trase cest. Ceste so bile makadamske. Ob strani smo morale skopati jarke, da so vanje položili cevi.

Družabnega življenja in obvestil nismo imeli. Vsakih 14 dni so nam dali pismo (kuverto in papir), da smo pisale domov. Pisati smo morale v nemščini. Napisano pismo smo oddale šefinji barake, ki ga je oddala naprej. Ne spominjam se, da bi bile na pismih znamke. Domači so dobili pismo dvakrat, žal pa ni nobene pošte ohranjene. Domači so nama s sestro pisali in nama poslali paket. Naslov so vedeli, saj sva jima ga poslali iz Berlina. Pošte nisva dobili. Ko sva bili že eno leto doma, sva dobili paket vrnjen na dom. V njem so bile nogavice in prepečenec.

Sama sem enkrat zbolela. Imela sem povišano telesno temperaturo (39°C). Šla sem k zdravniku, ki je v barako prišel vsak dan. Nato so me poslali v manjšo barako, nekakšno bolnišnico, kjer so že bili drugi bolniki. Zdravili so jih s tabletami in injekcijami. V bolnišnični baraki sem ostala štiri dni. Zdravnik je bil Čeh, medicinska sestra pa Poljakinja. Ena izmed pacientk je bila Italijanka iz Trsta. Zdravnik in medicinska sestra je nista razumela, zato sta me prosila, naj bom za prevajalko, ker sem znala italijansko. Zdravnik je poizvedoval, od kod sem doma. Povedala sem mu, da iz Gorice. Rekel mi je, da pozna ta kraje (Gorico, Postojnsko jamo, ...). Ko sem okrevala, sem dobila možnost, da bi ostala v bolnišnični baraki in bila čistilka. Vendar se mi ni zdelo prav, da ostanem, ko pa moja sestra trpi na delu, zato sem se vrnila k njej.

V Auschwitzu so čutili vpliv z vzhoda (Rusi so pripravljali napad), zato so začeli taborišče počasi prazniti. Tako so nas premestili iz Auschwitza v Ravenbrück. Tja smo se vozili dva dneva, z vlakom. Ko smo prišli, je bilo popoldne. Deževalo je. Z vlaka smo morali na apel, celo noč, cel naslednji dan in šele nato smo šli v barako. V apelu smo stale, ker smo bile pri zadnjih, ki so prispele. Zvečer so nam le dali nekakšen močnik, vendar ga, zaradi prevelike utrujenosti, nisem mogla pojesti. V Ravenbrücku smo morale vsako nedeljo stati v apelu od 7.00 do večernih ur. Bile smo cel dan brez hrane. Tu nismo nič delale, ampak samo stale v apelu. Hrana je bila zelo slaba. Dobili smo podobne obleke kot v Auschwitzu, le številke so bile druge. Klicali so nas po številkah. V Ravenbrücku pa so bile boljše podnebne razmere. Imeli smo več vode. V Auschwitzu sem imela kraste na komolcih in kolenih, v Ravenbrücku pa so se te kraste pozdravile.

V Berlinu sem bila šest mesecev. Zjutraj nismo stale v apelu. Stale smo le pol ure v vrsti, preden smo začele delati. Zvečer pa smo stale v apelu. Čez dan smo delale 12 ur, ponoči pa tudi 12 ur. Ko smo se vračale iz nočne izmene, nismo stale v apelu, ker je bilo 12-urno delo pri stroju zelo naporno. Vmes smo imele le 15 minut počitka. Hrana je bila slaba. Za večerjo smo tri mesece jedle nesoljen kuhan repnik. Jedle smo z žlicami iz porcelanaste sklede in pile iz porcelanastega vrčka, ki je držal približno 2 dl. Vsako nedeljo je tovarna poklonila vsaki vrček piva. Posodo smo imele spravljeno na policah, v baraki. V Berlinu je bil boljši bivalni prostor, saj smo imele vsaka svojo 'posteljo' (plevnica, štrmaček). Ker naju je s sestro pozimi zeblo, sva spali skupaj. Barake so bile zraven tovarne. V Berlinu smo delali do 28. marca 1945. Takrat je bil letalski napad ameriške vojske. Bombardirali so tovarno in taborišče. Oboje je bilo uničeno. Spominjam se, da je padla bomba približno 12 m od taborišča in je bilo 80 ljudi mrtvih.

Nato so nas premestili v taborišče Sachsenhausen. Tam smo bili tri tedne. Zatem so nas postavili v

kolono, ki je štela približno 500 internirank. Spremljali so nas pazniki SS s psi. Hodili smo 14 dni, vsak dan približno 35 km. Med potjo jih je veliko omagalo in jih obležalo ob poti. Prišli smo do Parhima. Tam nas je 2. maja 1945 zajela ameriška vojska. Z nasprotne smeri je prišla pehota ruske vojske. Pazniki SS so se morali razorožiti. Tisto popoldne je imela paznica solzne oči in belo ruto okrog vratu. Paznik SS je vrgel puško in naboje ob drva, ki so bila tam zložena, in je izginil. Prav tako tudi paznice. Nas, internirance, so postavili na velik trg v mestu, ki je bilo prazno. Rusi so okrog nas postavili stražo. Nato smo šli v kraj, ki so mu Rusi rekli Prentslav. Tu je bilo zbirno mesto za Jugoslavijo. Tja so nas odpeljali s kamioni. Ne vem, kako to, da so bili šoferji Srbi, saj so bili ti tudi ujetniki.

Domov bi lahko šli takoj po tem, ko so nas zajeli. Ampak zaradi razbitih železniških prog to ni bilo mogoče. Živeli smo v poletnih hišicah, hrano pa so nam dajali Rusi. Ta čas nismo ničesar delale, razen skrbel za osebno higieno. V hiši, kjer sem bivala, nas je bilo 19. Rusi so nam dajali juho, veliko mesa in kruha. Kar tam so ubijali nemško živino. Spominjam se, kako so nas Rusi prosili, če bi molzle krave, ki so jih pustili Nemci. Molzle smo jih kar na polju. Krav je bilo veliko, čez nekaj časa pa so jih odpeljali.

Svobodo smo dojele z veseljem, vendar s tihim strahom, kaj nas čaka doma. So dom požgali, so vsi svojci živi? Nekoliko smo bile tudi žalostne, ker nismo mogle takoj domov. Čehe so s Češke prišli iskat avtobusi. Češki avtobusi so se nato vrnili, da bi domov v Jugoslavijo odpeljali vse bolnike in nad 45 let stare ljudi. Med bolniki je bil tudi fant iz Trsta, ki sva mu dali pismo, namenjeno domačim, da bi ga dal v Trstu na pošto. Pismo so domači prejeli.

Čez nekaj časa so organizirali 'transport' v Jugoslavijo - vlak s 100 vagoni. V počitniških hišicah so nas popisali in povedali številko vagona. Domov smo se vrnili tri mesece po koncu vojne. Peljali smo se s tovornimi vagoni skozi Dresden, po Češki, Madžarski, v Jugoslavijo pa skozi Zemun v Beograd. Tam smo zavili proti Zagrebu, naprej v Ljubljano, iz Ljubljane pa v Logatec. Iz Logatca sva s sestro šli skupaj z vojnim ujetnikom Jožetom iz Podkrajja. Od tam pa v Hrušico, nato na Col in s Cola na Križno Goro, DOMOV.

Mama se je prišla za glavo, ko naju je videla. Zjokala se je. Bil je eden najsrečnejših dni mojega življenja. Domači so bili vsi živi in dom nepožgan.

Danes sem srečna in vesela, ker sem to preživela. Vem, da so mi do te sreče pomagale tudi vse molitve, ki sem jih velikokrat sama med apelom molila (največkrat rožni venec). In ko smo z osmimi slovenskimi internirankami zvečer pred spanjem, vse premražene, utrujene in lačne, molile rožni venec. Molitev nam je dajala moči in poguma.

S preživelimi internirankami smo obdržale stike na raznih srečanjih. Z nekaterimi sem ostala tesno povezana, na primer s Terezo Koren, starejšo interniranko, doma iz Idrskega pri Kobaridu. Takrat, v Auschwitzu, je bila stara 54 let in s sestro sva skrbeli zanjo. Njena hči Meri me še vedno obiskuje, v znak hvaležnosti.

Jugoslavija mi ni dala denarne odškodnine, priznala pa mi je, da sem borka NOB, ker sem bila politično internirana in ker sem sodelovala s partizani. Nekaj let sem dobivala borčevsko priznavalnino. V Sloveniji pa mi nudijo vsako leto 14-dnevni dopust v toplicah. Prejemam nekaj tisoč priznavalnine mesečno, imam državno pokojnino. Od italijanske države (ker sem takrat bila italijanska državljanka) sem leta 1969 dobila vojno odškodnino iz fonda Zvezne republike Nemčije. Leta 1999 sem dobila iz tovarne Siemens nekaj odškodnine. Moja, sedaj že pokojna sestra Marija Hladnik ni dobila ničesar. Veliko zanimivih, hudih, krutih, pa tudi nekaj veselih spominov imam na čas med 16. in 17. letom

mojega življenja. Med tistimi lepimi je nekaj takih, ko so nam pazniki SS ali pa stražarji dali kos hrane, ki nam je potešil lakoto in mogoče tudi rešil življenje. Eden lepih je tudi ta, ko nas je eden od nadrejenih v Auschwitzu poklical iz barak in zahteval, naj mu vsaka s svojimi rojaki kaj zapoje. Slovenke smo zapele pesem Gor čez izaro. Vse je pohvalil: "Gut!", le nam, Slovenkam, je rekel: "Sehr gut!" (v nemščini to pomeni: "Zelo dobro"!)

Zofija Peljhan je le ena izmed mnogih, ki nam bi lahko zaupali podobno zgodbo. Tudi moj stari tata Alojz Mikuž je bil odpeljan s svojim bratom Ivanom Mikužem v Nemčijo, kjer sta bila v delovnem taborišču Ramscheide. Bila sta 'prosta', neoštevilčena, morala sta zidariti. Njun oče je bil odpeljan v Dachau in tam sežgan v krematoriju. Domačo hišo so jim Nemci požgali.

Ni bilo še stoletja brez vojn. Človek se je vojskoval in ubijal za čast, slavo, ljubezen, oblast in denar. Vendar zakaj je potrebno ravno ubijati za to? Človeška ahilova peta? Oblast. Denar. Če imaš denar, imaš tudi oblast. In če imaš oblast, imaš tudi denar. Imaš skoraj vse.

Op. uredništva: Napisano na osnovi raziskovalne naloge Polone Rudolf o koncentracijskih taboriščih; pripovedovanja Zofije Peljhan (roj. Koren leta 1928); pripovedovanja Alojza Mikuža (roj. Leta 1928) ter drugih virov informacij (internet, ...), zapisala Anja Mikuž, učenka 8. Razreda OŠ Col.

spomini

NEKAJ UTRINKOV O EDVARDU SLOKARJU

Rajko Slokar

Na sliki: Edvard Slokar
Foto: Arhiv Rajka Slokarja

Večkrat v mlajših letih sem si utrjeval v spominski sledi dogodek, ki bi ga po večdesetletnem premoru na osnovi prebiranja gradiva namestil med 20. in 25. septembrom 1943.

Bilo je na zadnjem dvorišču gostilne pri Miru Bratini v Ajdovščini, sedaj v Prešernovi ulici, nasproti Kerteljeve hiše, in sicer pred pomožnima izhodoma iz tedanje (in tudi sedanje) kino dvorane. Zakaj tam? Starši so vodili Bratinovo gostilno in tudi stanovali smo v njej. Dvorišče, obdano z dvometrskim zidom in visokimi letvanimi dvokrilnimi vrati, namenjenimi dovozu vina in drugega gostinskega blaga ter izhodu iz kino dvorane, je tedaj 'krasila' nekaj mesecev prej, po neumnosti otrok, med katerimi sem bil tudi jaz, požgana lopa.

Tam se je dogodilo, kar me je več let spremljalo kot bolečina, a vendar predvsem kot blag in ponosen spomin na postavnega, čeprav muhastega očeta, s

hemingwayevsko rano na desni piščali. Na dvorišču sva bila sama. V desni roki je držal puško. Potem ko me je dvignil v levo naročje, je puško dvignil visoko proti nebu ter slavnostno, ponosno, z meni nerazumljivim in od njega nepričakovanim zanosom in privlačnostjo porekel, da gre v borbo, v partizane, za svobodo in boljše življenje mene, brata, sestre, mame in drugih.

Nekaj dni pozneje me je v Plačah, na Kapitanovšu, pri maminih starših, noni Mariji in nonotu Jožetu Cotiču, obiskala še ne prav dojeta novica, da je tata padel v partizanih na Gori. Oče je padel, kakor so mi pripovedovali mama in drugi ljudje, že 27. septembra, le nekaj dni po tistem nepozabnem srečanju z njim na dvorišču, in sicer na Dolu, ob tankajšnji osnovni šoli, stavbi, ki je danes ni več. Krogle so ga zadele v hrbet, na ograjeni trati, na levi, vzhodni strani ceste, nasproti današnje hiše s številko 100, v kateri stanujeta Viktor in Dora Likar. Le nekaj korakov mu je manjkalo, da bi zbežal pred smrtonosnimi streli iz nemške strojnice, nameščene na obronku vrtače, oddaljene okrog sto metrov od ceste. A bil je prepozen.

Pred nekaj leti mi je o tem dogodku pripovedoval Viktor Likar. Kot dvanajstletni pobič je dogodek opazoval s podstrešnega okna; za seboj je bil pravkar namestil manjšo posodo olja, ki ga je natočil iz večjega soda, ne dovolj skritega na zahodnem delu omenjene vrtače. Ni bil edini, ki so skušali jedilno olje porazdeliti po hišah. Oče, po poklicu trgovec z gostinskimi izkušnjami, je poskušal sod skriti. V naglici mu to ni uspelo. Da sod ne bi prišel v roke Nemcev, in morda, misleč, da nemški vojaki še niso tako blizu, ga je prestrelil in lagodno zbežal. Gotovo je s strelom iz puške nase opozoril Nemce.

Na dan vseh svetnikov, istega leta, sva z mamo prek Franckovega žleba obiskala otlško pokopališče. Odtlej mi krizantemski vonj neprijetno vrta po nosnicah.

Po vojni, brž ko je bilo mogoče izvesti skupinski odkop, smo očeta pokopali v Lokavcu, kjer se je rodil 18. marca 1908, Antonu Slokarju, soustanovitelju ajdovske čitalnice, in Katarini Martinič. Petintridesetletni Edvard je tako ob ženi Valeriji zapustil sedemletnega Rajka, petletnega Ladislava in komaj dveletno Majdo.

primorje

knjige

‘KAKO JIM REČEMO PRI NAS’ – NOVA KNJIGA NA GORI

Stanislav Mikuž

Gobarji se pritožujejo, da jim letošnja jesen ni bila najbolj naklonjena. Gobe se niso in niso hotele pokazati in rek, da ‘je nečesa kot gob po dežju’ tokrat ni držal.

Tega pa ne moremo trditi za knjige. Knjige na Gori rastejo ‘kot gobe po dežju’, ne glede na vreme. Posebno bogata s knjigami je jesen. Tudi to jesen je zrasla nova, lepa knjiga o poimenovanjih rastlin pri nas, in to izpod peresa učiteljice, ne boste verjeli, matematike in fizike na otliški osnovni šoli! “Kaj imajo fizika, matematika in botanika skupnega?” so se vprašali učenci na domiselni predstavitvi knjige. “Ja, kaj pa,” so malo pomislili, “Elvico Velikonja, seveda!” Knjiga nosi naslov ‘Kako jim rečemo pri nas’.

Kot je že tradicija pri predstavitvah knjig na Osnovni šoli Otlica, je bila tudi v petek, 23. oktobra 2004, zelo gosta megla. ‘To bo lep večer,’ sem si rekel. ‘Megla in dež na predstavitvah naših knjig prinašajo dobro popotnico knjigam, ki nastajajo na Gori.’

O knjigi in njeni vlogi tudi pri ohranjanju bogastva jezika na Gori je že v prejšnji številki časnika ‘Gora’ svoje napisal profesor dr. Tone Wraber, za področje botanike na Slovenskem najbolj pristojen strokovnjak. V današnjem prispevku bomo torej podoživeli samo predstavitev knjige.

Da je knjiga nastala, je ‘krivo’ marsikaj. Pravi razlogi za velike stvari ponavadi ostanejo skriti, naj ostane tudi ta. Elvica Velikonja vodi na Osnovni šoli Otlica botanični krožek že kar nekaj časa. Skupaj z učenkami, ki so sodelovale pri krožku, je raziskala bogastvo poimenovanj najbolj znanih rastlin na Gori. Svojo raziskovalno nalogo so predstavili na tekmovanju. Nato je prišla ideja: ‘Kaj ko bi to

Na sliki: Predstavitev knjige je bil še en poseben večer

Foto: Katja Željan

nalogo malo razširili, obogatili in predstavili širšemu krogu bralcev na Gori in drugod?' Ravnatelj Rajko Ipavec je bil takoj za to. Pri nastajanju knjige je pomagala z oblikovanjem v prekrasen izdelek njegova žena, Suzana Ipavec.

Ker je bila knjiga tako organizacijsko kot finančno zahteven projekt, je Osnovna šola Otlica k sodelovanju povabila tudi Društvo Gora, saj ima društvo na tem področju bogate izkušnje. V društvu smo se z veseljem odzvali in v knjigo vložili to, kar znamo. S skupnim trdom in odličnim sodelovanjem s Tiskarno Soča iz Nove Gorice smo prišli do res lepe knjižice, ki je bila predstavljena na ta megleni petek. 'Lepa je,' smo se strinjali vsi, jo s spoštovanjem prelistali, se spominjali, kako smo mi v mladosti rekli tem rastlinam, se čudili dobrim fotografijam.

Večer je pričel ravnatelj Rajko Ipavec in v svojem nagovoru pozdravil vse prisotne, posebej še prof. dr. Toneta Wrabra, ki se je vabilu na predstavitev prijazno odzval. Za njim je prisotne v imenu društva Gora pozdravil podpredsednik društva Stanislav Mikuž, ki je poudaril predvsem pomen učiteljev za razvoj Gore. Svoje misli o učiteljih je zaključil z besedami: "Ponosni smo, da taki učitelji učijo naše otroke".

Na vrsti je bila Elvica. Svoje delo in učence, ki so sodelovali pri nastajanju knjige, je predstavila na prav posebno pristrčen način. Franc Černigoj je v svojem znanem slogu ponesel naše misli v otroštva, ko smo bosí tekali za živalmi in vedeli o rastlinah in rožicah na Gori kar veliko, ne ravno po latinsko, ampak po gorjansko. V svojih srcih smo se kar pomladili in lupili smrdelik(o), ki smo ga (jo) čez poletje nabirali ter prodajali Gustlno Bevknu, da smo lahko jeseni kupili zvezke za šolo.

Dr. Wraber je zaključil govore z zelo lepimi mislimi in pohvalami avtorici, učencem in vsem, ki so omogočili, da je ta knjiga ugledala luč sveta. 'Če je knjiga vseč tako eminentnemu strokovnjaku, potem mora biti res dobra,' smo si mislili.

No, pa govori niso bili najbolj pomembna stvar večera, na govore pogosto hitro pozabimo. Mogoče si zapomnimo kako misel. Najpomembnejši del večera so bili spet učenke in učenci Osnovne šole Otlica, ki so na njim znan način ponovno res presenetili. Pevski zbor in skupina Ivica Vidmar sta bila res enkratna. Bili smo ganjeni.

Prelep večer je z ubranim petjem zaključil pevski zbor Društva podeželskih žena s Predmeje. Pod vodstvom nepogrešljivega pevovodje Filipa Vidmarja so žene zapele tri pesmi. 'Njihovo petje je iz prireditve v prireditev bolj ubrano, prav lepo jih je poslušati,' smo si bili enotni vsi prisotni. Čeprav je večer trajal skoraj dve uri, je minil, kot bi trenil. Po predstavitvi smo ob prijetnem druženju in klepetu ostali še dolgo v noč. Veliko smo si imeli povedati.

Knjige so se na Gori očitno prijele; seme, ki ga je posejal Franc Černigoj, bogato klije. Na dan vrejo nove in nove ideje. V zraku, in tudi že v pripravi, je še nekaj novih projektov. Kateri so to, bomo bralcem zaupali, ko bodo v taki fazi, da poti nazaj ne bo več. Včasih se pri takih nastajanjih naleti na ovire in potreba je počakati na nove ideje, na nove okoliščine... Prav gotovo pa ta knjiga ni bila zadnja. Vidimo se na naslednji predstavitvi.

In kje lahko dobimo knjigo. Lahko jo naročimo pri Društvu Gora ali Osnovni šoli Otlica, na prodaj pa je tudi na običajnih mestih: v trafiki Zvonka v Ajdovščini, pri Bruni na Otlici in v Podvelbu na Colu. Cena je sprejemljiva, 2000 SIT.

knjige

‘KAKO JIM REČEMO NA GORI’*

Franc Černigoj

Nekaj podob iz zgodnjega otroštva bom razgrnil pred vami; podob, ki so se zbudile v meni, ko sem listal po pričujoči knjigi.

Modrasave češnje...

Z modrasi smo imeli Gorjani dosti opraviti. Vsaki kači smo rekli ‘mňdras’, naglasili smo prvi zlog v besedi, ki je bila navadno izrečena glasno, največkrat zakričana, in iz nje je vel strah, celo groza. Zakričali smo jo, ko se nam je izpod nog odvila kača: »Mňdras! Mňdras!« Od vsega, kar smo povezovali z modrasom, smo se odmaknili, ogradili. Bilo je pač povezano s strupom in z nevarnostjo. Celo kačjega pastirja, tisti čudež iz luči in barv, ki smo mu zrekli ‘modrasov hlapec’, smo se otroci bali. Verjeli smo, da iz kalóv nosi v prisončje, med razgrete skale, modrasom vodo, da je pač modrasov hlapec.

Tudi **modrasavih češenj** – navadnega volčina – smo se izogibali. Ko je zgodaj spomladi v še golem gozdu zacvetel in omamno zadišal, nas je premamilo, da smo poskusili odlomiti cvetočo vejico in jo odnesti s sabo domov. A se ni dal. Njegov les je žilav, vlačen in nismo ga mogli odlomiti. Pustili smo ga, povešenega k mrzlim tlom, roke pa so nam močno zaudarjale po nečem tujem, skrivnostnem in nevarnem. Poleti so se z vejic modrasavih češenj bleščali nizi zamolklo rdečih jagod.

V gozdu ob naši hiši, gor Vrh Maticovga, so rasle modrasave češnje in zorele v poletni čas. Mlajši brat Darko je komaj dobro shodil. Kako se je skobacal gor v grič, po tisti stezi med skalami, ne vem. Vem pa, da ga je mama našla ob grmu modrasave češnje in da je imel usta polna rdečih plodov. S prstom mu jih je izbezala ven, a nekaj jih je le pojedel. In spomnim se, da je mama v zeleno travo pod staro jablano razgrnila modro odejo. Ko ga položila nanjo, je bratec zaužite plodove izbruhal, mama pa je zavzdihnila: »Hvala Bogu, šlo je iz njega!«

Navadni jagodnjak –

kako grdo je to slišati! Drugače je že, če rečemo ‘**gozdne jagode**’. Čisto drugače pa zadiši, ko rečemo ‘**smjukuce**’. Ta nenavadna beseda vzbudi v meni žarko junijsko sonce, prisojne poseke in jase v gozdu, oblite z lučjo in polne omamnih drobnih rdečih jagod med poletnimi travami. V tej besedi je skrit gologlavi razkocani deček, ki drži v rokah lonček zrelih smjukuc: nadenj sklanja glavo in z razširjenimi nosnicami vleče vase njih duh.

Tistih jas ni več: gozd jih je vzel nazaj vase ...

Kranjska krhlika – nam to ime kaj pove? Meni nič. Šele ko pomislim, da je to smrdelika, oživijo v meni podobe...

Morda sem imel pet, največ šest let. Starejša sestra me je vzela s sabo na Malo goro, po smrdeliko. Lubje tega grma je imelo svojo ceno in kar je bilo smrdelike blizu vasi, je bila že vsa posekana in veje obeljene. Gor za Čavnom je bila še.

Ko sva se s sestro spustila z Modrasovca proti Mali gori, se je odprl pod mano širni svet: v brezdanjem prostoru so bile vasi v Deželi kot zgubljene. Meni pa se je zdelo, da sem neznansko visoko. Tako sem sedel tam in strmel v Deželo. Ta čas pa je sestra sekala in klestila smrdeliko, jo tolkla in slačila lubje z vej.

IZ tistega dneva se drugega ne spomnim.

Danes smrdelike ne tolče nobeden več. V Bratinavem griču, sem gledal zadnjič, je tako debela, da bi lahko iz nje napravil drva...

Materbožja hruška. Sladki črni plodovi tega grma mi prikličejo v spomin mojo teto, Viko Vrhlučnško. Nunca smo ji pravili Gidljevi, Firarjevi in Vrhlučnški, saj nas je skoraj vse otroke iz teh rodbin znosila h krstu. Med vojno so ji Nemci ubili moža. Bila je eden najsvetlejših ljudi, kar sem jih poznal, in na levi roki ji je manjkal prst...

Še čisto majhen sem bil, ko mi je povedala, kako ga je zgubila.

Bilo je visoko poletje in kosili so na Platnih. Njena mama je koscem nesla južino in pozno popoldne se je vračala s polnim naročjem vej materbožje hruške, obloženih z zreliimi črnimi plodovi. Mala Vika je ravno z melerinom sekala otavo za prašiče. Videla je materbožje hruške in bala se je, da jih bodo drugi otroci vse pojedli. Podvizala je sekati otavo in med zeleno travo je brizgnila kri. V naglici si je odsekala prst...

Lapuh, **spodbjó** in roža **lažnivka**.

Lapuh vzdrami v meni spomin na Podguro. Dol raste, med razbeljenim peskom napol zaraslih melišč. Zgodaj, zgodaj spomladi zacvetijo njegovi rumeni cvetovi, poleti pa temno zelenijo njegovi listi. Ko jih utrhamo, nam med prsti ostro zadiši; če list obrnemo, nam pokaže svoj beli, mehko dlakasti trebuh. S sestro Lidico sva enkrat šla Podguro. Ne vem več, ne čemu ne kdaj. V luči še mrzlega sonca so se ob poti zlatili drobni cvetovi. Iz še hladne gole zemlje so greli mojo otroško dušo. »Vidiš, Francelj,« mi je rekla sestra, to so lažnivke. Lažejo, da je že prišla pomlad.. A še bo zima, še bo sneg in mraz...«

In na koncu teh nekaj mojih spominov iz mladosti, ki jih je v meni vzbudila tale knjiga, prisluhnimo, kako zvenijo imena naših rož. Čisto počasi jih prebirajte v šopek žlahtnih besed, z imenom **Žižnpajn**... Saj veste, to je tista roža, ki raste na senčni strani naše Planote, v snegu in mrazu – in nedopovedljivo lepo cveti...

Žižnpajn

Jurjuka, smjukuce,
kukuce, pokalce -
in žižnpajn.

Srajčke materbožje,
Joškave hlačke -
in žižnpajn.
Modrasave češnje,
kačji žven...

Pljučki. Balončki.
Kukučne rože.
In žižnpajn.

Smrdelika...

Vojakci, čiklamini:
korčki, sudati!
Petelinčki. Lakujni.
In žižnpajn.

Kresničke.
Hruške materbožje.

Kurja očesca, uhca mišje,
tičkov rajž -
in žižnpajn...

Žuténe...

Čolčki, zajčki, gobčki,
knofki, brtki -
in žižnpajn.

Tace medvedje,
tace mačje!

Žvenikelj.
Jezik babji.
In žižnpajn...

*Ti dve besedili sta bili prebrani na predstavitvi nove knjige 'Kako jim rečemo na Gori', avtorice **Elvice Velikonja**, na Otlici, 22. okt. 04.

knjige

POT SKOZI GOZD

Pol stoletja gospodarjenja z gozdovi

Silvester Peljhan

Petdesetletnico gospodarjenja z gozdovi na območju tolminskega gozdno-gospodarskega območja je Soško gozdno gospodarstvo Tolmin praznovalo leta 1997. Da bi dogodki, ki kar hitro gredo v pozabo, ohranili trajno vrednost, smo se ob tej priložnosti odločili zbrati pomembnejše vsebine iz tega obdobja v monografiji Soškega gozdnega gospodarstva Tolmin, ki je vsa leta enovito gospodarilo z gozdom na tem območju. Številnim prebivalcem je prav gozd v preteklosti pomenil način življenja, mnogim celo preživetje. Gozdarstvo je s svojo dejavnostjo dajalo pečat razvoju lesne industrije, turizma in, ne nazadnje, ohranitvi podeželja. Prav širina dela je pomembno zaznamovala prisotnost gozdarjev v širšem strokovnem pa tudi družbenem področju.

Kljub veliki pestrosti dogodkov dolgo časa ni bilo jasno, kdo naj bi kronologijo dogodkov tudi spravil na papir. Po dogovoru je k zbiranju gradiva in izdaji zbornika pristopilo Društvo inženirjev in tehnikov gozdarstva "Posočje". Prav društvo je zmoglo ohraniti povezavo gozdarskih strokovnjakov tudi v novih razmerah. Glede na število piscev, katerih članke sem velikokrat prebiral v internem glasilu

Na sliki: Ženski »pogozdovadni klub« s Predmeje
Vir: Monografija Pot skozi gozd

„Soški gozdar“, v strokovnem glasilu „Gozdarski vestnik“ in drugod, sem bil prepričan, da bo pri pisanju prispevkov kar velika gneča. Žal se številni upokojeni gozdarji, pa tudi veliko še redno zaposlenih, ni odzvalo povabilu in svojega dela v gozdarstvu ohranilo s trajnim zapisom. Da bi kljub

temu uresničili željo po izdaji monografije, je uredniški odbor oblikoval izhodišča, s katerimi naj bi obdobje delovanja predstavili celostno in le s poudarkom na posameznih pomembnejših področjih. Žal se je zbiranje gradiva zavleklo, za kar pa naj nam ne bo žal. Pomembno je, da nam je uspelo zbrati veliko spominov, ki sta jih v petdesetih letih gospodarjenja z gozdom pustila gozdarstvo in človek, ki je bil večino obdobja tesno povezan z gozdom.

Na sliki: Operativni gozdarji s Predmeje: Viktor Velikonja, Mario Bizjak, Darko Likar, Franc Likar, Ciril Krapež in Marjan Velikonja
Vir: Monografija Pot skozi gozd

Takoj po drugi svetovni vojni se je gozdarska služba enotno organizirala za celo območje.

Uveljavil se je socialistični družbeno-ekonomski sistem s poudarkom na družbeni lastnini in delavskem samoupravljanju. Bila so obdobja, ko je podjetje zelo veliko vlagalo v obnovo in nego gozdov, namenjalo veliko sredstev gradnji gozdnih cest in vlak ter veliko vlagalo v javno infrastrukturo. Bilo je obdobje težkega ročnega dela in slabih delovnih pogojev, pa tudi obdobje uvajanja sodobnih strojev in tehnologij. Veliko je bilo sprememb v neposredni gozdni proizvodnji, uvajalo se je ciljno gospodarjenje s poudarkom na trajnosti vseh funkcij gozda. V številnih načrtih, ki so si časovno in prostorsko sledili v vsem obdobju, je nastajal kronološki zapis, iz katerega je možno razbrati veliko dogajanj v gozdnem prostoru. Gozdarstvo je tvorno sodelovalo tudi pri številnih projektih na področju turizma in se pomembno zapisalo v kronologijo dogodkov številnih smučišč; Lokve, Črni Vrh nad Idrijo, Livek, Kanin...

V zborniku POT SKOZI GOZD je petdesetletno delovanje Soškega gozdnega gospodarstva predstavljeno v več poglavjih. Uvodnemu delu sledi predstavitev pomembnejših strokovnjakov in vodij, ki so vodili podjetje vse od ustanovitve dalje. Podrobneje so predstavljeni vsi direktorji Soškega gozdnega gospodarstva Tolmin, s tem, da so še živeči kar sami predstavili vsak svoje obdobje. V tem poglavju je opisano tudi delavsko upravljanje, ki je v vsem petdesetletnem obdobju doživljalo velike spremembe. Te so bile tesno povezane s spremembami družbeno ekonomskih sistemov v državi in so sledile predvsem zahtevam politike in modelom enotnega socialističnega sistema.

Poglavje o načrtovanju v gozdu in gozdnem prostoru zajema principe dolgoročnega gozdno-gospodarskega načrtovanja in vsebine gozdno gojitvenih načrtov, ki podrobneje opredeljujejo gospodarjenje z gozdom na manjših površinah. Tolminsko gozdno-gospodarsko območje ima namreč najstarejšo tradicijo gozdno-gospodarskega načrtovanja v Sloveniji. Nekdanji deželno-knežji gozdovi na Bovškem, Tolminskem in Goriškem so bili prvič razmejeni in opisani že daljnega leta 1736, rudniški gozdovi na Idrijskem pa v letih 1724 - 1759. Prvi gozdno-gospodarski načrt, ki je že upošteval trajnost donosov, sega v leto 1770. 1771. leta je načrt za gozdove na Trnovski planoti izdelal gozdni nadzornik Franc Flameck. Ta načrt se je ohranil celo do danes. Poleg podatkov o površinah, lesnih zalogah, kategoriji gozdov, lastništvu... so v tem poglavju opisane tudi metode merjenja in organizacija urejanja gozdov, vlaganja v obnovo, nego in varstvo gozdov, problemi poškodb po divjadi, oblikovanje biološke amortizacije, vzgoja sadik in drevesničarstvo. Predstavljeni so gozdno-gojitveni ukrepi, s katerimi se

Na sliki: Pri spravilu prostorninskega lesa so bili nekoč konjiči nepogrešljivi
Vir: Monografija Pot skozi gozd

je oblikoval gozd, s ciljem ohraniti trajnost, kakovost in vsestranskost. V poglavju 'Načrtovanje' so opisane tudi škode v gozdovih zaradi ujm, ki so kar pogosto povzročale veliko težav pri gospodarjenju. Prav tolminsko gozdno-gospodarsko območje leži v predelu, kjer se pogosto pojavljajo vremenske razmere, zaradi katerih nastajajo vetrolomi, snegolomi, žledolomi, plazenja... Iz podatkov, ki jih avtor

navaja v prispevku, je moč razbrati, da so pečat gospodarjenju pomembno vtisnile prav ujme.

Soško gozdno gospodarstvo Tolmin je imelo v upravljanju tudi lovišče Prodi, kjer je na skupni površini približno 2.550 ha gospodarilo z dokaj pestro populacijo divjadi. V poglavju 'Lovišče Prodi - Razor skozi čas' je predstavljena organizacija lovišča, pogoji za divjad, stanje in trendi gospodarjenja s posamezno vrsto divjadi in objekti ter lovne priprave in naprave.

Poglavje 'Pridobivanje lesa' obravnava tehnične in tehnološke spremembe, ki so, začeni s sekiro in ročno žago, prerasle v delo s sodobno tehnično opremo. Govori tudi o obsegu proizvodnje v družbenih in zasebnih gozdovih, o pomenu gozdarstva za prebivalstvo tega območja, vključno z možnostjo zaposlitve... V širokem razponu dela (sečnja, spravilo, prevoz, manipulacija, prodaja) je skritih še mnogo drugih opravil in zahtev: uvajanje sodobne mehanizacije, organizacije in načinov dela, načrtovanje proizvodnje, strokovno usposabljanje delavcev, uporaba pripomočkov in postopkov dela, ki so prijazni do delavca in narave, skrb za racionalizacijo dela in večanje produktivnosti... Zlasti proizvodnja v zasebnih gozdovih je bila povezana s spremembami Zakona o gozdovih, ki je vsakič posebej poudarjal skupno gospodarjenje z gozdovi, ne glede na lastništvo.

Po ustanovitvi TOK leta 1975 se je lahko bistveno povečal obseg gojitvenih del, saj se je z večjim odkupom lesa na panju zbralo veliko sredstev za biološka pa tudi tehnična vlaganja. Z zaposlitvijo kmetov - lastnikov gozdov (kooperanti) se je organizirala udarna sila zasebnega sektorja, ki je proti koncu devetdesetih let štela 150 kooperantov. Prodaja lesa je bila v vsem obdobju vezana na Gozdno gospodarstvo, ki je, skladno z zakonodajo, združevalo vsa sredstva, namenjena vlaganjem v gozdove. Soško gozdno gospodarstvo je bilo v takratni državi vodilno pri uvajanju novih tehničnih sredstev in tehnologij v gozdno proizvodnjo. Med prvimi so na tolminskem območju pele motorne žage, uvajala se je sodobna žičničarska oprema, prišli so prvi zgibni traktorji (Timberjack), na kamionih so se najprej na našem območju pojavila dvigala za nakladanje lesa.

Ekonomika pridobivanja lesa je bila zaradi izredno težkih delovnih pogojev in slabše kvalitete drevja še kako pomembna. Prav slaba sortimentna struktura (drva) je Gozdno gospodarstvo Tolmin vedno

potiskala na rob preživetja. Bogate delovne izkušnje, zlasti pri gradnji žičnic in spravlilu lesa v težkih pogojih, so Gozdnemu gospodarstvu omogočile konkurirati na različnih delih širom Evrope. Delavci so veliko delali po republikah bivše Jugoslavije, v Italiji, Švici, Nemčiji... Številne podatke in podrobno predstavitev lahko najdete v omenjenem poglavju.

V poglavju 'Gozdarstvo in druge dejavnosti' je podrobno predstavljeno gozdno gradbeništvo, delo mehanične delavnice, primarna predelava lesa in gozdarske hiše, koče in nastanitve.

Obdobja dela so bila zaznamovana:

- s trenutnimi potrebami gozdarstva;
- s stopnjo mehaniziranosti;
- s tehnologijo dela;
- s političnimi razmerami;
- z odnosi med gozdarstvom in drugimi uporabniki prostora.

Prav gradnja gozdnih cest in vlak je bila v vsem obdobju izrednega pomena. Nove ceste so omogočile aktivnejše gospodarjenje z gozdovi, ki so bili še do nedavnega odročni in zaprti. Omogočile so zakotnim zaselkom in kmetijam povezavo z večjimi centri in tako posredno ohranitev podeželja. Dale so pečat novemu krajinskemu izgledu in možnost uporabe prostora tudi za druge namene (lov, turizem...).

Na področju gradbeništva je prišlo v tem obdobju do korenitih sprememb, zlasti pri uvajanju sodobnih tehničnih naprav. Iz popisa opreme gradbenega obrata leta 1955 je razvidno, kako se je v tem obdobju gradilo. Obrat je namreč imel:

- 14 lopat;
- 18 krampov;
- 10 samokolnic;
- 11 železnih grabelj;
- 6 'mac' za nabijanje kamenja;
- 28 kladiv za pripravo gramoza (betičev);
- 37 svedrov za ročno vrtanje.

V tem poglavju so opisane tudi delavske nastanitve in koče ter življenje gozdarja v vsem povojnem času. V nadaljevanju pa knjiga obravnava izobraževanje, strokovne seminarje in posvete, delo Društva inženirjev in tehnikov gozdarstva Posočja, življenjske in delovne pogoje zaposlenih, tekmovanja gozdnih delavcev...

Knjiga 'Pot skozi gozd' nam osvetljuje pomembne vsebinsko in časovne dimenzije. Seznanja nas z delom gozdarja, ki mu je družba zaupala gospodarjenje z gozdom in z gozdnim prostorom. Spominja nas na odnose, ki so sooblikovali tradicijo, in na prizadevanje stroke, da je z načrtnim delom ohranila vrednote, ki nam jih daje gozd. Kljub spremenjenim razmeram gozd ostaja in raste. Rojeva se novo veličastvo, kjer se skozi stoletja prelivajo iste barve letnih časov. Oblikujejo se viharniki, ki kljubujejo novim vetrovom, in prihajajo nove generacije, ki si zopet želijo gozd - drugačen, sodoben, vsestranski.

Pripis uredništva časopisa 'GORA':

Menimo, da je potrebno pripisati še nekaj podatkov iz kolofona knjige:

Obsežno monografijo 'Pot skozi gozd' je izdalo Društvo inženirjev in tehnikov gozdarstva Posočja. V uredniškem odboru so se zbrali: Ivan Krivec, Marko Janež, Janko Žigon in Silvester Peljhan. Kot odgovorni urednik je zapisan Silvester Peljhan.

narava

BUKEV (*Fagus sylvatica*)

Elvica Velikonja

Na sliki: Bukev v zimski obleki
Foto: Elvica Velikonja

Že večkrat sem mislila, da bi napisala kaj o bukvi. Ja, o čisto navadni bukvi, ki jo je poln naš gozd, naše gmajne in pašniki, mejice in mejičke. Zakaj ravno o bukvi? Saj ni ne redka ne endemična, niti zaščiten ali celo ogrožena... Pač zato, ker je kljub temu zelo naša.

Vendar pa bukev še zdaleč ni najbolj naša, saj raste skoraj po vsej Sloveniji in skoraj po vsej Evropi. Na severu jo najdemo še v južni Skandinaviji, na jugu na Apeninskem in Balkanskem polotoku. Na zahodu sega vse do Atlantika, na vzhodu do Prusije. Tudi glede višine ni izbirična. Na severu raste že 200 metrov nad morjem, ponekod v Alpah sega do višine 1700 metrov, v Apeninih še višje.

Pri nas se srečamo z bukvijo takoj, ko pokukamo iz Rebri čez Rob, to je približno na višini 800 metrov, pa vse tja do več kot 1400 metrov na pobočjih Golakov. Na južni strani Trnovske planote, na Gori, raste v manjših sestojih - ali drugače, v majhnih gozdovih, gozdičkih. Ker pa je pri nas gozd meja, je to majhna meja, mejička. In res, na Gori imamo več bukovih mejičk, ki pa postajajo z zaraščanjem vse bolj meje. Ponekod rastejo bukve same. Te so pravi orjaki, pravi bukov trši. Vendar bukev najraje živi v družbi z drugimi drevesi, v Trnovskem gozdu največkrat kar v čistih bukovih sestojih. Najdemo pa jo tudi v združbi z jelko, gorskim javorom, gorskim brestom, redkeje s smreko. Te združbe segajo nekako do višine 1200 metrov. Ob ugodnih pogojih, kot so apnenčasta podlaga, globoka humusna tla in dovolj vlage, zrastejo lahko krepko čez 30 metrov. Višje, na pobočju Golakov, pa raste bukev v združbi visokogorskih bukovih gozdovih. Ta drevesa so v primerjavi s prejšnjimi nižja, zrastejo nekje do 20 metrov, njihove krošnje pa so potlačene, dežnikaste oblike. Proti vrhovom Golakov, tam nad 1400 metrov, pa ti gozdovi preidejo v dinarski subalpinski bukov

gozd. Bukve so tu že prave pritlikavke in vse zveržene.

Spomladi bukev še malo počaka, da odcvetijo zvončki, trobentice, jetrniki, čemaži, materine srajčice..., ki rastejo pod njo. Nato pa se, tam nekje v začetku maja, pojavijo skupaj listi in cvetovi. Verjetno ste že opazili, da nekatere bukve ozelenijo vsako leto prve. Vsi tudi vemo, da je bukov gozd v Koteh vsako leto najprej zelen. Na splošno pa velja, da ozelenijo najprej nižje ležeča drevesa. Tako lahko vsako leto znova opazujemo, kako ozelenitev leze čez vrhove Tmnovskega gozda, čez Korenino, Medvedov vrh, Kozje steno, Sortež, Obli vrh...

Na sliki: Jeseni pod bukvi jo še leži listje

Foto: Elvica Velikonja

Bukovi cvetovi so enospolni, tako moški kot ženski pa domujejo na isti rastlini. Rečemo, da je bukev enodomna. Razmnožuje se s semenom, bukovim žirom. To so oreški, ki se razvijejo v bodičastih skledicah. Ko žir dozori, se skledice odpro, žir odpade in kmalu za njim še skledice. To se zgodi tam nekje konec septembra in na pojedino se povabijo ptice, polhi, veverice..., pa tudi otrokom teknejo sladka jedrca. Seveda pa žir ni namenjen prvenstveno njim. Naslednjo pomlad iz žira poženejo rastlinice, majhne bukve.

V literaturi se z bukvi le malokdaj srečamo. Pesniki in pisatelji raje opevajo tankolase breze, mogočne hraste, postavne smreke... Bukov trš, s katerim se pogovarja stari Jože v knjigi Bojana Bizjaka, Besedovanja, je prijetna izjema. Da pa ob bukovem gozdu ne morejo ostati hladni tudi umetniki od drugod, ki obiščejo naše kraje, priča čudovita umetnina slikarja Alekseja Kobala na Sinjem vrhu. Nekje sem prebrala, da so spraševali ljudi, katero drevo jim je najljubše. Menda je bilo v igri enajst dreves, bukev je zasedla deseto. Bi bil rezultat ankete med Gorjani podoben? Upam si trditi, da ne. Zato ne, ker je bukev tako naša, domača. Z njo se že od malih nog srečujemo na vsakem koraku. Že otrokom nam je ponujala svoje košate krošnje za igro, žvečili smo njene mlade liste, se gostili z njenimi plodovi, jeseni nam je pod nogami tako prijetno šelestelo, ko smo bredli po odpadlem suhem listju. Pa tudi zato ne, ker je lepa. Lepa je pozimi, ko pridejo do izraza njena sloka siva debela, včasih je vsa obložena s snežnim okrasjem. Lepa je spomladi, oblečena v tisto njej edinstveno zeleno obleko. Lepa je poleti, ko se šibi pod težo bukvice in sončni žarki komajda prodrejo skozi njene krošnje. In lepa, morda najlepša, je jeseni, ko nam pred prihajajočo zimo postreže s pestro paleto toplih barvnih odtenkov.

Na zadnjem mestu pa bukev ne bi pristala tudi zato, ker daje že stoletja našim domovom toploto, s toploto toplino...

potopis

UTRINKI Z OBISKA NARODNIH PARKOV NA ZAHODU ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE

Ljubo Čibej

Opomba uredništva: Magister Ljubo Čibej, ki živi v Tolminu, a je doma s Predmeje, je v letu 2001 z družino in prijatelji obiskal narodne parke na zahodu ZDA. 19. novembra je imel v Ajdovščini, v prostorih gimnazije, o tem potovanju izjemno zanimivo predavanje, obogateno s skoraj enournim filmskim zapisom ter bogatimi diapozitivi.

V naši 'Gori' objavljamo le del daljšega zapisa o tej poti. Žal zaradi pomanjkanja prostora izpuščamo zanimive utrinke z zadnjega dela poti: Grand Canyon, Death Valley (Dolina smrti), sloviti jez Hoover in mesto Las Vegas.

Želja je zorela več kot desetletje.

Vse pogostejše smo razgrinjali zemljevide in se navdušeno pogovarjali o možnih ciljih in poteh. Nazadnje so pogovori prerasli v odločitev o začetku priprav.

Najprej je bilo treba zbrati zanimivo družbo, uskladiti želje, prihraniti dovolj denarja in pridobiti najbolj potrebne informacije za potovanje brez agencij in vodnikov. Vse to sicer zahteva precej časa, vendar pa so priprave že del poti in skoraj tako zanimive kot potovanje samo.

In prišlo je tudi tisto jutro. S sončnim vzhodom smo poleteli z Brnika. Imeli smo srečo, saj smo si izbrili sedeže ob oknu in tako na veliko občudovali, slikali in snemali pokrajine pod nami. Najprej naše Julijce, nato Veliki Klek, del Švice, Nemčije in Francije. Na pariškem letališču smo vsaj malo zadremali in nato 11 ur leteli čez Anglijo, Grenlandijo in čez skoraj cele ZDA do Los Angelesa. Poseben vtis so na nas naredile 'ledene reke' - ledeniki ki se stekajo iz notranjosti Grenlandije do morja, se tam lomijo in v obliki ledenih gora in plošč potujejo še daleč proti jugu.

Največ sem pri oknu presedel sam, ker sem hotel biti s kamero stalno na preži. Nazadnje se mi je to maščevalo z obilico tesnobe pri pristajanju. Letališče Los Angeles je sredi mesta. Letalo je letelo že nižje od stolpnice. V nekem trenutku se mi je zdelo, da smo kritično prenizko in da bomo s sabo odnesli, če že ne igralcev, pa prav gotovo vrata na nogometnem igrišču. Pa smo vseeno srečno pristali. Na letališču smo kmalu našli avtobus našega hotela in se vklopili v utrip mesta z velikimi pričakovanji in s široko odprtimi očmi.

PROMET

Takoj naslednji dan zjutraj smo prevzeli najeti kombi in se najprej 'spoznali' z njihovim prometom ter številnimi nadvozi in podvozi. Samo skozi mesto Los Angeles (LA) vodi 19 avtocest. Nekatere imajo tudi po šest pasov v eno smer. Od enega do drugega konca mesta je več kot 80 km. Mesto prikazujejo na kartah v enakem merilu kot pri nas največje občine.

Zanimivo je dejstvo, da imajo v križiščih semaforje obrnjene v nasprotno smer. Voznikom so vidni semaforji na koncu in ne na začetku križišča. Za pešce je promet zelo prijazen. Vozila se ustavljajo, še preden pešci pridejo do prehodov. Odškodnine za poškodbe pešcev na prehodih so baje tako visoke, da običajne državljane trajno spravijo na golo rit. Sicer pa podobno velja tudi pri drugih situacijah v prometu. Na avtocestah so omejitve različne. Po pasu za prehitevanje se v normalnih razmerah vozi

okoli 10 odstotkov hitreje od dovoljene hitrosti, to je okoli 130 km na uro. Dirkačev na cesti ni. Prevozili smo več kot 7000 km in nismo videli niti enega vozila, ki bi po avtocesti drvelo s hitrostjo več kot 140 km/h. Če kdo le pretirava in ga policija ustavi, sledi postopek, ki ga običajno vidimo v ameriških filmih. Obraz proti vozilu, roke na streho, noge narazen... Nobeden od nas si tega ni želel preizkusiti v živo in kljub temu smo v enem samem dnevu prevozili čez 1000 km. Pa še nekaj vzgojnega poznajo. Povzročitelji nesreč morajo pogosto odslužiti kazen s pospravljanjem razbitin in trupel s cest. Bajе večina po gledanju iznakaženih teles dobi izredno 'lahko nogo', ko je treba pritiskati na pedal plina.

SEKVOJA

Naš prvi cilj je bil ogled narodnega parka Sequoia Tree.

Hrano in manjkajočo opremo za kampiranje smo nakupili kar med potjo. V prvih trgovinah se je ženski del ekipe čudil predvsem visokim cenam hrane in temu, da je bila cena nalepljena celo na vsakem jabolku posebej. Moški pa smo se morali sprijazniti s pravilom, da je potrebno na črpalki gorivo plačati, še preden ga začneš točiti, in zato moraš prej vedeti, koliko ga bo v rezervoar sploh šlo. Cena goriva je bila sicer zelo različna, sredi puščave tudi do dvakrat višja kot v večjih mestih. Kar nekajkrat smo v pričakovanju, da bo na naslednji črpalki gorivo cenejše, potem plačali precej več. S

Na sliki: Do vrha je še več kot 80 metrov, prva veja pa ima premer nad dva metra

Foto: Ljubo Čibej

praznim rezervoarjem pač avto ne pelje. Tudi v drugih primerih se cene ravna po ponudbi in povpraševanju. Sredi tedna lahko npr. prenočiš v izredno luksuznih hotelih tudi za samo četrtno cene, ki velja ob vikendih. Če prideš v mesto v času velikih prireditev, lahko računaš, da bo prenočišče vsaj še enkrat dražje. Sedaj je dolar za vsaj 25 odstotkov cenejši, zato primerjave, kaj je bilo drago in kaj ne, niso več aktualne.

Nakupi so bili kmalu opravljeni in po dobrih 350-ih kilometrih vožnje smo prišli na južni vhod parka. Prvi kilometri poti niso prav nič kazali na prisotnost orjaških dreves, ki smo jih videli na fotografijah. Pokrajina in višina dreves sta bili bolj podobni tistim na poti med Slokarji in Predmejo. Potem pa je prišlo kot strela z jasnega. Le nekaj sto metrov za prehodom ceste iz južnega pobočja v široko, proti sverozahodu obrnjeno dolino, so se ob cesti pojavila orjaška drevesa. Razum še dolgo časa ni sprejemal tistega, kar so videle oči. Čeprav smo vedeli, da nas čakajo še debelejša in višja drevesa, smo na nekaj drevesih poslikali cele filme.

Drevesa s premeri od 5 do 7 metrov in z višino od 70 do 80 m delujejo osupljivo, povsem brez besed pa smo ostali pred drevesom,

ki ima največji volumen na svetu. Premer orjaške sekvoje (*Sequoia giganteum*, Dec.) je nekaj čez 12 m, višina 'le' 83 m (ker ima vrh odlomljen), volumen pa kar 1450 kubičnih metrov. Za primerjavo: naša največja jelka v Trnovskem gozdu je imela volumen skoraj 36 m³. Ne moreš verjeti. Če bi teoretično to drevo naložili na gozdarske kamione s prikolicami, ki peljejo po 25 m³ tovora, bi bila kolona vozil dolga več kot en kilometer.

Da s težavo verjameš tem dejstvom, kaže tudi dogodek, ki se je zgodil v prvi polovici prejšnjega stoletja, na razstavi v New Yorku. Iz Kalifornije so jim namreč pripeljali del odrezka orjaške sekvoje. Takega, kot so pač lahko spravili na vlak. Kar nekaj časa so se pristojni strokovnjaki z vzhodne obale ukvarjali z uganko, kako je uspelo Kalifornijcem tako dobro spojiti letnice, da se zalepljenih mest ne more odkriti. Da bi bilo drevo lahko resnično tako debelo, torej niso verjeli niti Američani sami.

Drevesa imajo le dva sovražnika: človeka in veter oz. lastno težo, ki jih podre na tla, ker so njihove korenine za tako težo in višino preplitve. Naravnih sovražnikov nimajo. Starost zanje ne pomeni omejitve, saj je večina debelih dreves starih med 2500 in 3500 leti. Trohnobe jih napadajo zelo počasi. Debla, ki ležijo na tleh že 50 in celo 100 let, ostanejo sicer brez lubja, vendar čvrsta, kot da bi bila pod streho. Drevesa so odporna tudi na talne požare. Pri nekaterih drevesih so namerili tudi do 45 cm debelo skorjo, ki je izredno dober toplotni izolator. Požari so za pomlajevanje celo koristni, seveda pa ogenj ne sme priti do krošenj. Prav zato ga pogosto umetno podtikajo in s tem preprečujejo kopičenje gorljivih snovi.

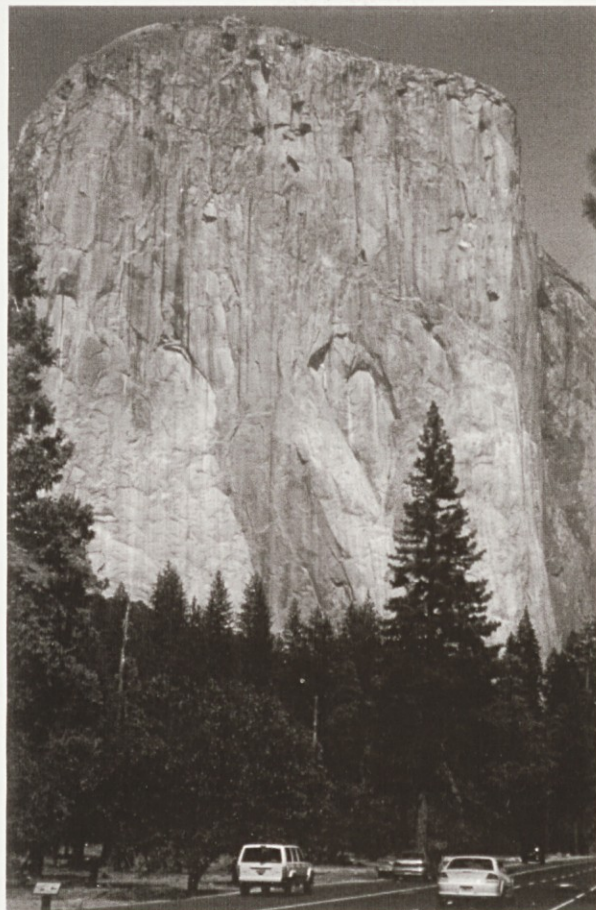
Danes človek ni več sovražnik sekvoj, ker so vsa njihova rastišča zaščitena z zakonom. Že prej pa sečenj ni bilo veliko (čeprav je bilo vsakega drevesa škoda), ker so drevesa rasla na območjih brez cest, ker je les sekvoje zelo krhek in zato manj primeren za stavbarstvo, ker za razrez ni bilo primernih žag in ker so bili stroški za podiranje dreves, razrez in prevoz do žag daleč previsoki. Samo za podiranje enega izmed dreves (baje za razstavo v New Yorku) je bilo potrebnih 25 dnin, torej več kot en mesec dela za enega sekača. Orjaške sekvoje so za gozdarje pravo čudo sveta. Tu se zgodi prevrednotenje dimenzij prostora in časa. Ni čudno, da so bili za Indijance ti kraji že od nekdaj sveti.

YOSEMITE

Narodni park Yosemite ima tudi nekaj rastišč z orjaškimi sekvojami, mi pa smo si prišli ogledat predvsem svetovno znano granitno steno El Capitan, se povzpeli na 2693 m visok vrh Half Dome in si spotoma ogledati nekaj visokih slapov. S podobnimi cilji se letno v ta park zgrne tudi čez pet milijonov ljudi. Prav zato v parku vlada poseben red. Največji naval ljudi je v sami josemitski dolini. Tu je nekaj hotelov in restavracij ter kampov. Ko se ti napolnijo, moraš prespati nekaj deset kilometrov stran - izven meja parka. V poletni sezoni je baje potrebno rezervirati kar nekaj mesecev prej še celo prostor za šotor.

Mi smo sicer prišli izven sezone, vendar je bilo kljub temu vse zasedeno. Vsi potrti smo uslužbenki hiteli pripovedovati, da smo od daleč (kje je Slovenija niti ni vedela) in da bomo tako ali tako spali samo polovico noči, ker bi se radi naslednji dan še po temi povzpeli na Half Dome. Ime gore je nanjo delovalo čarobno. Kar na enkrat se ji je obraz razvedril in takoj za tem še nam. Za pohodnike v 'divjino' imajo namreč poseben kamp, ki je bil takrat skoraj prazen. Zanimivo je tudi dejstvo, da so pohodniki deležni večjega zaupanja. Ta kamp je bil namreč brez recepcije. Ob sanitarijah je bila le tabla z navodili in nabiralnik, v katerega se vrže kuverto z denarjem in z osebnimi podatki.

Značilnost kampov so tudi železne omare na pol metra visokih nogah. Vanje je potrebno spraviti vse, kar kakorkoli diši po hrani in kozmetiki, ker sicer dobiš obisk kosmatincev. Skoraj vsako noč se namreč zgodi, da vonjave civilizacije privabijo

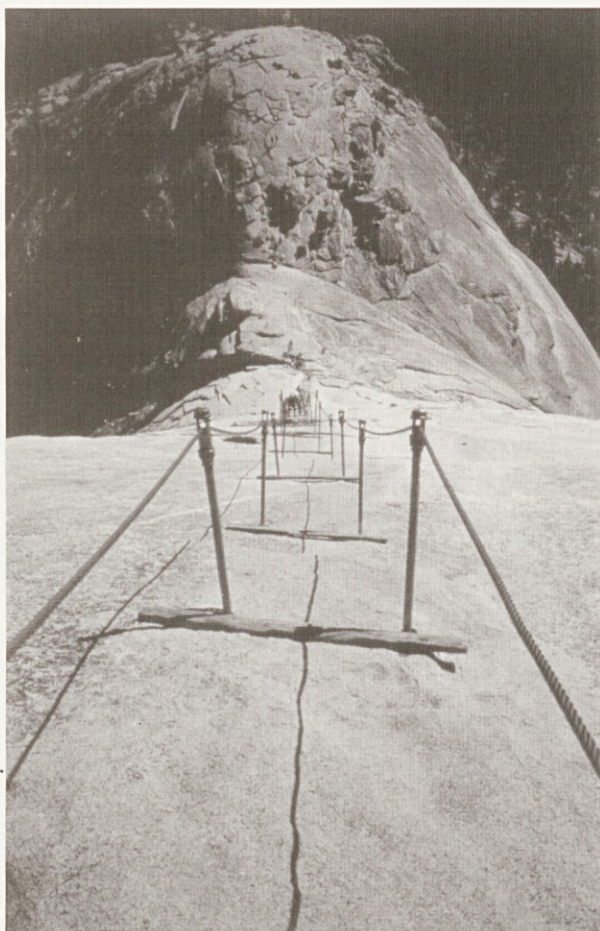

Na sliki: El Capitan je najvišja granitna stena v Ameriki
Foto: Ljubo Čibej

medvede in ti uporabijo vse spretnosti in moč, da do njih pridejo. Zaklenjeni osebni avti in kombiji so zanje mala malica. Izgled vozila pa je po obisku medveda najbolj podoben odpiranju konzerve s sekuro. Seveda smo ob takih opozorilih spali z enim ali obema odprtima očesoma, ki pa si jih je marsikdo od strahu zatisnil, če se je pred šotorom slišalo kaj podobnega hlačanju, godrnjanju ali premetavanju posode.

Za spanje pa sicer tudi ni bilo kaj dosti časa. Še globoko v temi smo se zjutraj odpravili na Half Dome. Dnevi so bili namreč še zelo vroči in obetalo se nam je 11 do 12 ur hoje.

Pot nas je vodila ob v temi nevidnem in srhljivo glasnem hudourniku. Nadaljevala se je strmo navzgor

Na sliki: Zavarovana pot na Half Dome vodi po steni naravnost na vrh

Foto: Ljubo Čibej

po številnih, v skalo vklesanih stopnicah in se končno nekoliko položila skozi gozd duglazij, ki so v rahlem svitu že kazale obrise krošenj. Kmalu za tem smo uzrli vrh naše gore in na njem prve jutranje žarke. Nadaljevali smo pot skozi gozd orjaških klekov in borovcev, ki jih sekajo le v primerih, ko ogrožajo varnost ljudi. Do tu smo srečevali pohodnike, ki so si privoščili izlet na konjih in spanje v kampu sredi naše poti. Priznam, bilo je kar nekaj zavisti. Ob enem od studentov so mladeniči marljivo prečrpavali vodo skozi posebne filtre. Začudeno so gledali dva naša kaveljca, ki sta to isto vodo zajemala z dlanmi in jo z užitkom pila. S seboj sta namreč imela zelo učinkovit in mnogo hitreje delujoč 'tekoči filter' v obliki domačega sadjevca. Počasi se je gozd redčil in drevesne višine nižale. Nazadnje so ostali le borovci, ki so se po čudežu usidrali v ozkih skalnih razpokah sredi golih granitnih pečin.

V teh skalah nas je dohitela dopoldanska vročina in kmalu terjala prve odstopa. Zadnji davek pa smo plačali še na začetku slovite 'ograje', ki že od daleč vzbuja spoštovanje. Pot je speljana čez strmo steno, naravnost navzgor proti vrhu. Skala je že precej gladka, ponekod so za dodatek še skladi v obliki navzdol visečih stopnic. Vzpenjaš se tako, da se oprijemaš dveh jeklenic, ki sta napeti v višini pasu na obeh straneh telesa. Pravzaprav nič strašno

težkega za tiste, ki nimajo vrtoglavice in se zanesejo na svoje roke in noge.

Na vrh je prišla večina ekipe. Pa ne samo ti. S sabo smo na vrh nesli tudi fotografijo tistih iz Slovenije, ki bi radi šli z nami, pa niso mogli. Tudi meni je bilo zelo žal, da se je naše potovanje časovno ujemalo s praznovanjem 400 letnice prve naselitve na Goro, še posebej z odkritjem spomenika in s predstavitvijo zbornika Mati Gora. Težko se je bilo sprijazniti, da se obojega ni mogoče udeležiti.

MUIR WOODS

Le dobro uro vožnje iz San Francisca proti severu leži deževni gozd obalnih sekvoj (Sequoia sempervirens D.Don), za katere je med drugim znano, da so najvišja drevesa v ZDA in tudi med najvišjimi na svetu, saj merijo v višino tudi čez 110 m. Če je verjeti oddaji na TV, je eno od dreves visoko celo 122 metrov. Ta vrsta sekvoj je za razliko od orjaške precej bolj ogrožena, saj ni več

ohranjenih niti 10 odstotkov njenih rastišč. Park Muir Woods je ostal, ker je tu obala polna čeri in zato tovrne ladje niso mogle pristajati. Ob naraščanju prebivalstva je pol stoletja kasneje gozdu ponovno grozilo uničenje, ker so tu nameravali zgraditi ogromen zadrževalnik za vodo. Ljubitelj narave Muir ga je rešil tako, da ga je odkupil in nato podaril državi, ki ga je z zveznim zakonom razglasila za narodni park.

YELLOWSTONE

Od zahodne obale do parka Yellowstone (Rumeni kamen) je več kot 1300 km, zato ga agencije ne združujejo skupaj z obiskom Kalifornije. Če je skupina majhna, skromna glede prehrane in prenočišč ter željna dogodivščin, pa si tudi to lahko privošči. Na srečo avtocesta skrajša potovanje skozi večinoma puščavsko pokrajino na vsega dan in pol.

Če se kdo do takrat še ni povsem prepričal o pomenu namakanja, se je na tej poti prav gotovo. Celo iz letala, na višini 10.000 m, smo opazovali zelene kroge, podobne likom v angleških žitnih poljih, ki jih pripisujejo tujim bitjem. No, v našem primeru smo od blizu videli tudi vzrok - namakalne naprave v obliki vodoravnih, sto do nekaj sto metrov dolgih in s šobami naježenih cevi, ki se premikajo na kolesih in na zunanjem koncu rišejo krožnico. Do tam kamor sega namakanje, bujno poganja zelena trava, le en meter naprej pa je že suh in gol pesek.

Na sliki: Old Faithful je najbolj znan gejzir v parku Yellowstone
Foto: Ljubo Čibej

Yellowstone je najstarejši narodni park v ZDA in tudi med največjimi. Večina površine poraščajo borovi gozdovi. Leta 1988 je v silovitem požaru, ki je divjal več mesecev, pogorelo 60 odstotkov površine parka, oz., za več kot tretjino Slovenije. Ob našem prihodu je bilo novo borovo mladje, med srhljivo štrlečimi suhimi borovimi drevesi, visoko že dober meter. Okoli 20 odstotkov površine zavzemajo prostrani pašniki, ki dajejo obilo hrane bizonom in jelenom. Predvsem orjaške bizone, ki se pasejo v velikih čredah, je videti povsod po parku. Načeloma so mirni, vendar smo videli tudi posnetek, kako je bizon nataknil človeka na roge in ga 'odložil' precej visoko v krošnjo bora.

Yellowstone je poznan predvsem po pojavih vulkanskega izvora (toplih vrelic, kalderah, solfatarah, gejziri..). Velik del parka je valovit krater, premera okoli 70 km, in zato za običajnega obiskovalca neopazen. Prav tako je neopazen pojav 'dihanja' kraterja. Celotno območje se dviguje in spušča za okoli en meter. Geologi so poleg tega še izračunali, da je vulkan v preteklosti večkrat bruhal in da sedaj zamuja že za okoli 600 let. V parku je najbolj poznan gejzir, ki bruha vročo vodo tudi čez 30 m visoko in v

relativno rednih časovnih presledkih, zato so mu dali ime Old Faithful. Do takrat nisem vedel, da ima tudi zvestoba svojo toleranco. Meni je ta pobrala precej živcev, ker sta mi pri kameri šla h koncu baterija in kaseta, gejzir pa je še naprej zavlačeval z izbruhom. No, na koncu se je vse dobro izteklo in čudovitemu izbruhu vroče vode je bila kot nagrada za čakanje dodana še mavrica.

Sicer pa je večina parka na nadmorski višini nad 2000 m. Tej se je potrebno primerno pripraviti tudi za spanje v šotoru. Seveda smo prvo noč to vsi gladko spregledali. No, vsaj del noči. Drugo polovico smo namreč v glavnem 'šklepetali' z zobmi. Večina oblek, ki bi jih lahko nadeli nase, je bila namreč v nahrbtnikih, ki so viseli na vrvi visoko v zraku, da ne bi do njih prišli medvedi, in seveda tudi mi nismo.

BRYCE CANYON

Naša pot se je od tu obrnila proti jugu. V Salt Lake City smo prispeli v petek popoldne in naleteli na veliko prometno gnečo. Na tisoče meščanov se je peljalo v več sto kilometrov oddaljeni Las Vegas - mesto igranic in zabave sredi puščave.

Naš cilj pa je bil Bryce Canyon. Za vse štiri kanjone, ki smo si jih ogledali na naši poti, je značilno, da

Na sliki: Bryce Canyon - ob vznožju stolpov

Foto: Ljubo Čibej

so ceste speljane po njihovih zgornjih robovih. Nad cestami ni več nobenih hribov. Poleg tega so tudi na veliki nadmorski višini. Cesta ob robu kanjona Bryce npr. poteka na nadmorski višini 2200 do 2600 m. Čar kanjona je na tisoče stolpov, ki jih nenehno oblikujejo vodna in vetrna erozija, predvsem pa zmrzal. V povprečju na tem območju voda zmrzne in se ponovno odtali več kot dvestokrat letno. Stolpi so zaradi vsebnosti železa in mangana pisanih barv, od rdeče do bele. Zaradi različne razteznosti in erodibilnosti apnenca, pa je vsak steber tudi na več mestih zožan in pogosto na vrhu odebeljen ali pokrit s ploščo iz odpornejšega kamenine.

Sprehodili smo se do dna kanjona in uživali med pravljimi stolpi. Z nekaj fantazije se lahko v

marsikaterem prepozna tudi obrise spomenika Gorjanki. Tu in tam sredi skalovja poganja osamljeni bor, ki mu družbo delajo povsod prisotne veverice. Na izhodu iz parka smo se tako kot pri vseh prejšnjih ustavili v dobro založeni trgovini s spominki. Američani znajo dobro izkoristiti množico obiskovalcev. Večina spominkov je na temo matičnega in sosednjih parkov ter na temo Indijancev. Kupiti je možno čudovite indijanske obleke, poglavarске perjanice in orožje, vse 'made in China'. Sam sem porabil kar nekaj dolarjev za nakup knjig. Prav vse so natisnili v Koreji.

Naslednji kanjon je bil Zyon, edini na naši poti, kjer je po dnu speljana cesta, in eden redkih s kristalno čisto vodo. Okoliške stene so iz čvrste skale, podobne naši, le da so rdečkaste barve.

Sledil mu je Navajo Canyon. Z roba slednjega se lepo vidi že pred davnimi stoletji zapuščene indijanske domove, ki so jih zgradili v strmih spodmolih. Znanstveniki se še vedno prerekajo, zakaj so Indijanci to območje nenadoma zapustili. Gorjanu je vzrok povsem jasen. Kanjon je bogu za hrbtom in če je Bog slučajno šel tu mimo, je takrat gotovo imel prazno vrečo.

KALIFORNIJA

Pred vrnitvijo v Kalifornijo smo si ogledali še naravni park Yoshua Tree, ki slovi po juki - drevesu, ki so mu Mormoni dali ime po Jezusu in tu uspeva v obliki razredčenih gozdov. Na splošno je vegetacija v Ameriki mnogo bolj pestra kot v Evropi. To dejstvo razlagajo z (ne)možnostjo selitve rastlinskih vrst ob poledenitvah. V Evropi so selitev preprečevala gorovja, ki ležijo prečno na smer selitve, v Ameriki pa vzdolžno. Poglejmo dva bližnja primera: V ZDA je čez 40 vrst javorjev in skoraj 60 vrst hrastov, pri nas pa le ena desetina teh.

Kalifornija je eno najbolj gosto naseljenih območij v ZDA, ki pa se ima za večino zelenja in pridelkov zahvaliti vodi iz notranjih držav. Pogosto se vidi bujno zelene oranževce ali vinograde, ki prehajajo v puščavo čistega peska. Naša ekipa je zadnje dneve potovanja izrabila za obiskovanja muzejev, plaž, zabavišnih parkov, živalskih in botaničnih vrtov in seveda četrti Hollywoodskih zvezd. Nekateri so si v potnem listu pridobili tudi mehiški žig in poskusili njihovo tequilo v raznih variantah.

Nato pa se je zapletlo. Teroristi so le dan pred našim odhodom z letali pobili skoraj štiri tisoč ljudi. V Ameriki je bilo stanje največje pripravljenosti. Naslednje štiri dni ni nobeno potniško letalo vzletelo in ne pristalo. Dogodek se je zgodil zgodaj zjutraj po kalifornijskem času, ko smo mi še spali, tako da ste zanj prej izvedeli celo v Sloveniji. Šokirani smo bili seveda tudi mi, zaskrbljeni pa še bolj naši domači. Tolažili smo jih, da je od LA do New Yorka skoraj toliko, kot od tega do Evrope, pa ni dosti zaleglo. Ko gledaš od daleč, se tudi velike razdalje zdijo majhne. Štiri dodatne dneve smo živeli v negotovosti glede naše vrnitve domov, nato pa nam je uspelo priti že na prvo letalo za Evropo. Nekateri Evropejci, ki smo jih srečevali v hotelu, so tam čakali cel teden. Eden izmed njih je zaman čakal svojega kolega. Med napadom je bil v WTC-ju. V takih trenutkih zares začutiš, kako majhen je svet, in kako usodno povezani smo med seboj.

In če me vprašate, ali bi šel še enkrat, bi bil odgovor vsekakor pritrdilen. Sekvoj in njihovih rastišč se prav gotovo ne bi zlepa nagledal. Vendar je na svetu še veliko zanimivih krajev in ljudi, kamor me še vleče. Se nam pridružite?

potopis

ZA GOLAKI

Franc Černigoj

Sobota, 28. avgust 2004.

Cvetko Firarjev, Sonja – moja žena – in jaz. Že dolgo načrtovana pot za gorami, ki se dvigajo nad Predmejo, visoko na hrbtu Trnovskega gozda: Kozje stena, Medvedji vrh, vsi trije Golaki...

Prvi del sva s Cvetkotom opravila že v prejšnjih letih – od Kozje stene do Staniša.

Tokrat: s Staniša skozi Vratca, nekaj časa po Slovenski planinski transverzali proti Škrbini, nato levo,

Na sliki: Cvetko in Roman

Foto: Franc Černigoj

po skoraj zaraščeni stari poti za Srednjim in Malim Golakom, čez Mlečkavo ravnico do Vitovskih jančerij in nazaj proti Iztokovi koči pod Malim Golakom.

Vmes so postaje, ko najprej srečamo Romana Bajtarskega, ki je bil na lovu, v Kraljevih kambrah. Nad nami, na stezi, se pojavi kot podoba iz nekega nesnovnega časa, kot poje tista pesem: Po temnem gozdu lovec hodi... Še fotografiramo se – za spomin na naključno srečanje – in gremo vsaksebi.

Obstanemo vsakokrat, ko Cvetko kaj pove o krajih, skozi katere hodimo, bodisi o dogodkih v preteklosti bodisi o svojih lastnih doživetjih v njih. Tako z roko pokaže levo, na jugovzhodno pobočje Srednjega Golaka.

»Tam je bila ena od barak IX. korpusa. Telefonisti so bili v njej. Tja so se zatekali

tudi domačini ob nemških ofenzivah. Nemci je niso dobili. Po vojni pa je razpadla...«

Pridemo do kraja, kjer se steza malo oddahne, preden spet zavije navkreber. »Tu,« pravi Cvetko, »sem si sam naganjal divjad. Gor zadaj, pokazal vama bom kje, sem v jame vrgel nekaj kamnov, potle sem tekel nazaj po stezi, do tu, in čakal. Prav tod mimo je prišla splašena divjad, meni pred puško...« Steza je skoraj ves čas speljana po robu, s katerega se Trnovska planota spušča v idrijske gozdove. Vidi se, da je bila včasih vzdrževana, celo grobo zidana preko globokih zajed. Danes je na nekaterih mestih skorajda neprehodna in če zanjo ne veš, zaideš.

Pridemo do starega kala. »Tu je pri Kaličeh,« nama pove Cvetko. Sem gor so včasih z Dola gonili past jalovno. Jože Polancov je dopuđavu, da je eno leto, junija meseca, zapadlo kar osemdeset centinov snega in so morali žival odgnati na Platna, da se je preživela.

Z davno pašo v teh krajih je morda povezano tudi ime Mlečkava runica. Morda so tu žival, ki so jo pasli daleč od doma, molzli. Nekoč je bil tu kal, zdaj sta na ravnici, ki je bila morda nekdanj ograena, le dve razbiti solnici za divjad.

»Tu, spodaj,« nama z roko pokaže Cvetko, »je v globoki jami v skali odtisnjena stopnja srnjaka, na drugo stran, proti Smrekovi dolini, pa so Žefove jame.«

Prav z Mlečkave runice je zelo lep pogled na Mali Golak, od zadaj. Cvetko tako živo pripoveduje, kako je s te strani zalezoval gamsa na vrhu Malega Golaka, da dogodek še sam podoživim. Pa še tisto nama pove, kako sta z Romanom Porobanovskim osemindesetega leta jagala sem čez iz Smrekove

Na sliki: Utrinek s poti za Golaki
Foto: Franc Černigoj

drage, vsak po eni strani, proti Mlečkavi ravnici. »Pridem sem okrog,« pravi Cvetko, »vidim, kako Roman meri gor čez ravnico v drugi breg. Pogledam kar po cevi, kaj meri, in vidim: srnjaka! Bum! stisnem, srnjak pade, Romanu pa se povesi puška...«

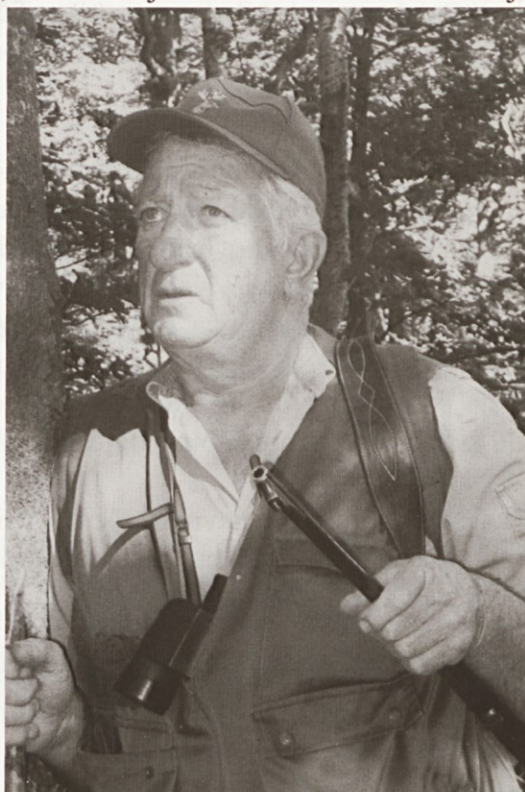
Potem kakor da se zamisli in nadaljuje: »Ej, tudi Frenck Podškolarški je tod utrnil, kot je on rekel, marsikakšno divjad! Pravil mi je, kako je na Snožetcah – to je tista goljava pod Malim Golakom, če gremo od kočice gor – mislil, da strelja velikega srnjaka. Ko je prišel do plena, je z grozo spoznal, da je uplenil posebnega jelena, ki jih je nekaj dal izpustiti v Trnovski gozd sam maršal Tito. V strahu je zbežal domov. Šele ponoči se je vrnil in žival zavlekel v ene špilje in zagrebel. Saj sem ga potle iskal, ma ga nisem dobil. Tisti jeleni se pri nas niso obdržali. Kolikor je znano, je enega na Gospodovi senožeti uplenil Lojze Zogarčev, za druge pa se ne ve.«

Ure počasne hoje minevajo in že smo na Vitovskih jančerijah. Zakaj tako ime? Morda so tu Vitoveljci pasli ovce, jance... Lepo pokošena ravnica, ob robu solnice, kaluže. »Tu,« pravi Cvetko, »smo jaz, Mundo Porobanovski in Roman Porobanovski delali v šlogu,

skoraj celo leto. Spali smo kar tu, v nekakšni bajti, tako majhni, da smo imeli noge zunaj. Enkrat je med nevihto treščilo zadaj za barako. Me je udarilo po nogah, kot bi me s kolcem!«

Zanimivo – tisti hrib, levo proti Golakom, je Smrekov vrh, tudi če na njem raste sama bukev. Enkrat je mogla tam rasti smreka... Usedemo se. Zdaj nas čaka le še spust do Iztokove kočice. Rečem Cvetkotu: »Cvetko, povej še enkrat tisto, kako bi kmalu ostal za zmeraj v Črni dragi.« To zgodbo mi je pred leti že enkrat povedal. »V začetku decembra je bilo,« začne Cvetko. »Se odpravim čez Vrtec proti Črni dragi. Megla. Se zgubim. Blodim po tistem divjem svetu. Vse si je podobno, jama jami, deblo deblu, kamen kamnu. Si pokažem z roko v meglo: 'V tej smeri je kočica v Črni dragi! Tam bom prespal.' Grem kar počez. Hodim, hodim... in pridem na stezo. 'Pa saj to je steza proti domu!' jo spoznam. Tako, vidiš. Mislil sem, da grem proti koči v Črni dragi, šel pa sem prav v nasprotni smeri. Če ne bi po naključju naletel na stezo proti domu, bi tisto noč ostal v gozdu za zmerom. Ponoči je zametlo polno, polno snega. Moker, kot sem bil, bi zmrznil. In to jaz, ki sem poznal vsako drevo v gozdu. Ja, megla je hudič...«

Pot do Iztokove kočice je zložna, povprek se spušča nad Porodano proti Stagarijskemu hribu. Dober kos poti do Iztokove kočice Cvetko pokaže: »Dol spodaj, prav nad cesto, je zdrsnilo Madlčevi, ko je nesla poln brentač malin. S tilnikom je udarila ob uho brentača. Ko so jo prinesli v

Na sliki: Cvetko Firerjev
Foto: Franc Černigoj

Iztokovo kočo, je bila še živa. Punca je še bila, mlada...«

In tako se mi je izpolnila še ena želja: obšel sem Golake. Že iz otroštva je svet za Golaki razvnemal mojo domišljijo. Tam nekje so v otroških sanjah bile Kraleve kambre, gor so ljudje bežali in se skrivali pred Nemci med vojsko, gor skozi so vodile tihotapske in druge poti v Trebušo in na Vojsko. In po teh poteh me je popeljal Cvetko Firarjev, človek, ki je skoraj vse svoje življenje preživel v srcu Trnovskega gozda.

bioklimatske razmere na gori

BIOKLIMATSKE ZNAČILNOSTI GORE NAD AJDOVŠČINO V LOKALNI SKALI

Mateja Blaško

*Če se sveti čez Golake,
djeni kula wn z barake,
če se sveti čez Gorico,
djeni kula u klanico.*

(Star ljudski pregovor z Gore)

Zanimiv, star rek. Tako so moji stari starši napovedovali vreme. Največkrat poleti, ko je bilo na njivah seno. Če se je takrat zatemnilo nebo na zahodni strani, proti Novi in Stari Gorici, severno, proti Golakom, pa je bilo jasno, je bil to dober znak, saj tisti dan nevihte nad našimi kraji ni bilo. Tudi danes se še vedno ravna po teh krajevnih pokazateljih vremena in velikokrat se njihova napovedovanja uresničujejo.

Narava, klima, zakladi miru in gozd duševnega počitka... Gora. Razložena naselja, ki se razprostirajo ob 14-kilometrski lokalni cesti, ki vodi od Predmeje prek Otlice, Kovka, Gozda, do Cola. Poleg klime vasi med seboj povezuje še mnogo drugih značilnosti, ki jih lahko prikažemo obiskovalcem. Brezna, vrtače, škraplje, žlebički in žlebovi... so simboli kraškega sveta, ki vedno znova navduši marsikaterega obiskovalca. Čudovite razgledne točke in pohodniške poti. S Čavna na Golake in v Smrekovo dolino, skozi gozd; pot Po Robu nas pripelje do Predmejskega Maja, nas vodi do Otlškega Maja, še 'par korakov' do Otlškega okna, dalje na Sinji vrh; za njim nas pričaka razgled s Kovka... Od tod povsod se nam odpira pogled nad Vipavsko dolino, Kras in Tržaški zaliv.

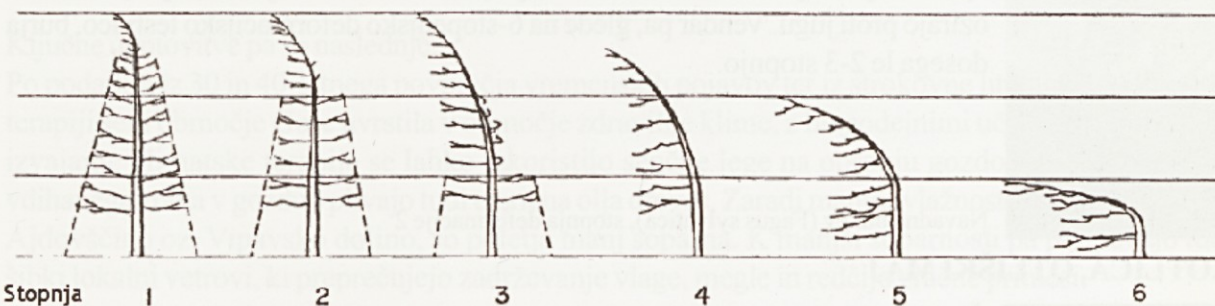
Ti in še mnogi drugi dejavniki, očem skriti, a srcu blizu, so me pripeljali do odločitve, da s to temo diplomske naloge zaključim študij sanitarnega inženirstva. Izbrala sem si: ***Bioklimatske značilnosti Gore nad Ajdovščino v lokalni skali.***

V svojem diplomskem delu sem želela predstaviti območje med Predmejo in Colom, značilnosti vremena in klimo, s katero se ponaša, ter na podlagi ugotovitev nakazati možnosti, kako bi lahko to naravno danost poklonili tudi drugim, željnim zdravja in potrebnim počitka. Zaradi pomanjkljivosti meteoroloških podatkov za območje Gore sem uporabila še podatke iz meteoroloških postaj Nanos-Ravnik, Nanos-Pleša ter Podkraj, ker so se mi zdeli, glede na nadmorsko višino, primerljivi.

Prišla sem do naslednjih ugotovitev:

Največ padavin pade v novembru, sledita mu oktober in junij. Padavine naraščajo od vzhoda proti zahodu. Snežna odeja se veča od zahoda proti vzhodu, nanjo vpliva tudi nadmorska višina, po meteoroloških podatkih sodeč, pa doseže vrhunec vsakih sedem let. Najtoplejši mesec je julij, najhladnejši pa januar. Temperature zraka so za klimatsko terapijo ugodne od aprila do oktobra.

Značilen pojav teh krajev je tudi **burja**. Njene posledice, ki so vidne na drevju, sem prikazala s slikovnim gradivom ter na podlagi fotografij in terenskega ogleda obravnavanega območja določila moč burje na Gori. Zaradi težavnosti merjenja hitrosti vetra na strmih pobočjih, saj bi za to potrebovali preveč anemometrov, si lahko pomagamo z obliko dreves, ki so pokazatelj večletnih vetrovnih razmer na določenem območju. Yoshino je leta 1970 na podlagi opazovanj drevja ob jadranski obali določil 6 stopenjsko deformacijsko lestvico. Na osnovi te lestvice je izrazil srednjo januarsko hitrost vetra.

Graf: 6-stopenjska deformacija dreves zaradi vetra, ki piha pozimi (Yoshino, 1970)

Povprečna januarska hitrost vetra pri posamezni stopnji deformacije dreves

STOPNJA	V [m/s]	V [km/h]
1	4,85	17,66
2	6,49	23,36
3	8,13	29,27
4	9,77	35,17
5	11,41	41,07
6	13,05	46,98

S pomočjo te lestvice sem določila stopnjo deformiranosti drevja na območju Gore.

Svojo pot sem pričela na Predmeji, na Križcu. Nadaljevala sem jo mimo Sibirije, Kitajske, Otlškega Maja na Obli vrh, nato na Sinji vrh, od tam pa na Kovk.

1.PREDMEJA, NA KRIŽCU

Na Križcu, to je predel na začetku Predmeje, raste pretežno črni bor (*Pinus nigra*), pred njim pa so posamezna listnata drevesa, večinoma bukev (*Fagus sylvatica*). Na fotografiji je prikazan črni bor, ki je delno deformiran zaradi burje. Njegove veje so obrnjene proti jugu, na severni strani pa je slabše poraščen. Stopnja deformacije dreves se tu giblje med 2-3.

Deformirana krošnja črnega bora (*Pinus nigra*), stopnja deformacije 2-3

2. OTLICA, SIBIRIJA

Sibirija se začne na začetku Otllice. Poraščena je pretežno z mešanim gozdom, prevladuje pa listnati gozd, zlasti bukve. Ta predel Otllice je dokaj odprt, kar tudi že vpliva na moč burje. Le-ta pušča posledice na drevju. Opaziti je spremembe na razvejanosti vej, usmerjenost le-teh proti jugu. Tudi na tem območju je stopnja deformiranosti dreves med 2-3.

Deformirana navadna bukev (*Fagus sylvatica*), stopnja deformacije 2

3. OTLICA, KITAJSKA

Iz Sibirije nas pot pripelje v Kitajsko. Bolj ko nas pot pelje proti vzhodu, večji so vplivi burje. Veje dreves so že valovitejše, na severni strani jih skoraj ni, vrhovi se ozirajo proti jugu. Vendar pa, glede na 6-stopenjsko deformacijsko lestvico, burja dosega le 2-3 stopnjo.

Navadna bukev (*Fagus sylvatica*), stopnja deformacije 2

4. OTLICA, OTLIŠKI MAJ

Črni bor (*Pinus nigra*) stopnja deformacije 4

Otlški Maj, 874 m visok hrib, odpira pogled nad Vipavsko dolino. Pobočje Maja je zelo slabo poraščeno. Kraljujejo borovci, ki kljub navidezno drobnemu deblu kljubujejo močni burji. Njihove veje s severne strani so zavite in usmerjene proti jugu, debla so poševna, drevesa pa so nižje rasti.

Črni bor (*Pinus nigra*) stopnja deformacije 4

5. OTLICA, OBLI VRH

Vzporedno z Otlškim Majem, na drugi strani lokalne ceste Predmeja - Col, leži Obli vrh. Po pobočju le-tega sem našla zanimive primerke deformiranih bukev in med njimi posameznih smrek. Veje so deformirane, vendar se pozna razlika med tistimi drevesi, ki so nekaj metrov oddaljena od drugih, saj nimajo zavetja in so na njih vidne večje posledice sunkov burje. Veje so močno skrivenčene, krošnje pa obrnjene na južno stran. Smreka, ki osamelo raste, ima redkejše veje, rastoče v smeri jugozahod. Njihova deformiranost dosega 3 stopnjo.

Bukev (*Fagus sylvatica*), stopnja deformacija 3

6. KOVK, SINJI VRH

Bukev (*Fagus sylvatica*), stopnja deformacije 5.

Kovk se ponaša z najvišjim vrhom Sinji vrh, ki nam prikaže posebne primerke bukovih dreves. Rastje na tem predelu je nižje, tistim drevesom, ki se jim je uspelo preriniti višje, pa je burja močno ukrivila debla in veje. Vsa drevesa so ukrivljena proti jugu, veje so redkejše in daljše, na severni strani pa so neporaščena. Burja je tu že zelo močna, stopnja deformacije je 5.

Bukev (*Fagus sylvatica*), stopnja deformacija 5

7. GOZD, KOVK

Kovk leži na obronku vasice Gozd. Med redkejšje zraščeni drevesi sem našla primere bukve, macesna in bora. Bukev ima svoje veje usmerjene proti jugozahodu. Za njo si sledita bor in macesen. Burja je na njima pustila zelo vidne posledice svoje sunkovitosti. Njen največji vpliv pa se pozna na borovcu. Njegova krošnja je močno usmerjena na južno stran, deblo je brez vej. Domnevam, da so sunki burje poškodovali vrh drevesa in se je le-to zaraslo proti jugu. Drevesa imajo 3. stopnjo deformacije. Iz tega sledi ugotovitev, da ima burja največjo moč na Sinjem vrhu, sledi pa ji Otlški Maj. Posledice njene moči so najmanj vidne Na Križcu.

Krošnja črnega bora (*Pinus nigra*), stopnja deformacije 3

Ključne ugotovitve pa so naslednje:

Po podatkih iz 30 in 40-letnega povprečja vremenskih pojavov ter iz strokovne literature o klimatski terapiji sem območje Gore uvrstila v območje zdravilne klime, z blagodejnimi učinki na zdravje. Za izvajanje klimatske terapije se lahko izkoristijo senčne lege na obrobju gozdov, saj na kakovost vdihanega zraka v gozdu vplivajo tudi eterična olja dreves. Zaradi manjše vlažnosti, kot je značilna za Ajdovščino oz. Vipavsko dolino, so poletja manj soparna. K manjši soparnosti pa prispevajo tudi šibki lokalni vetrovi, ki preprečujejo zadrževanje vlage, megle in redčijo zračne primesi.

Med najbolj primernimi lokacijami za izvajanje klimatske terapije se mi zdi Predmeja. Leži v zavetrju Čavna, na obrobju Trnovskega Gozda, od tod vodijo poti na čudovite naravne točke, blizu in dovolj daleč je mesto. Z vidika mojega študija, sanitarnega inženirstva, bi bilo potrebno območje infrastrukturno urediti, potrebna bi bila izgradnja turističnega obrata in njegovih dopolnilnih dejavnosti, v sožitju z okoljem in naravo. Pred začetkom gradnje tega objekta pa bi bilo potrebno spremljati vremenske pojave in opravljati meritve temperature, padavin, oblačnosti, sončnega obsevanja ter hitrosti vetra, saj bi le na podlagi teh lahko dobili natančne podatke o ustreznosti območja za izvajanje klimatske terapije.

center za raziskave

CENTER ZA RAZISKAVE ATMOSFERE NA OTLICI

Dr. Klemen Bergant

Politehnika Nova Gorica del svojih raziskav posveča tudi ozračju. V sklopu preučevanja onesnaženosti zraka in virov onesnaženja smo na Otlci, natančneje, v Sibiriji, postavili montažni objekt, ki bo služil kot opazovalna postaja Centra za raziskave atmosfere. Ker se marsikdo izmed vas sprašuje, zakaj smo izbrali ravno Otlco, kakšne meritve bodo potekale na Otlci in kaj bodo nudile, je prav, da vam, prebivalcem tega območja, naše načrte na kratko predstavimo.

Cilj vsake raziskovalne ustanove, tako tudi Politehnike Nova Gorica, je odkrivanje novih znanj, ki vodijo do učinkovitejšega in okolju prijaznejšega pridobivanja dobrin. S poudarkom na raziskavah onesnaženosti okolja ter iskanju uporabnih rešitev za njegovo zmanjšanje še posebej stremimo k okolju prijaznim dejavnostim. S poučevanjem v okviru Šole za raziskave okolja pa skušamo pridobljena znanja posredovati tudi študentom. Le tako bomo izobrazili kakovostne strokovnjake, ki se bodo pri svojem delu zavedali, kako pomembno je za nas in za naše zanamce ohraniti čimbolj čisto okolje. V

Na sliki: Opazovalna postaja Centra za raziskave atmosfere na Otlici
Foto: dr. Darko Veberič

takšnem duhu se je porodila tudi ideja o Centru za raziskave atmosfere, ki bo služil predvsem meritvam onesnaženosti zraka in preučevanju njegovih vzrokov in posledic.

Ker v neposredni bližini Otlice ni večjih onesnaževalcev, je zrak v teh krajih precej bolj čist kot v mestih. A žal tudi Otlica ne more ubežati prašnim delcem in plinastim primesem v zraku, ki jih nad njeno območje занesejo zračne mase. Takšen primer je vsem poznan pojav sahorskega peska, ki z zračnimi masami prepotuje več tisoč kilometrov, preden dospe do naših krajev in se z morebitnimi padavinami izpere na površje. Seveda puščavski viharji niso edini vir onesnaženja, ki prispe nad območje Slovenije iz

oddaljenih krajev. Zračne mase, ki pripotujejo nad naše kraje z zahoda, na svoji poti srečajo številne onesnaževalce. Med naravnimi viri prašnih delcev velja poleg puščavskih viharjev omeniti še gozdne požare in vulkanske izbruhe. Med viri, ki jim botruje človek, pa predvsem industrijske izpuste. Pri tem velja za naše kraje še posebej izpostaviti vpliv močno industrializirane Padske nižine. In ravno preučevanje prenosa prašnih delcev iz oddaljenih krajev nad območje Slovenije, vpliva različnih vremenskih situacij na onesnaženost ozračja ter določanje glavnih onesnaževalcev bodo predstavljali glavnino raziskav v okviru Centra za raziskave atmosfere. V ta namen bomo na opazovalni postaji na Otlici namestili inštrument za daljinsko zaznavanje prašnih delcev v ozračju - lidar.

Lidar je naprava, sestavljena iz oddajnika svetlobe, sprejemnika svetlobe, naprave, ki sprejeto

svetlobo zazna, in računalnika, ki shranjuje in obdeluje izmerjene podatke. Oddajnik v ozračje odda kratkotrajen snop ultravijolične svetlobe. Več kot je v ozračju prašnih delcev, večji del oddane svetlobe se na njih razprši. Ker prašni delci razpršijo svetlobo na vse smeri, se del te svetlobe vrne nazaj proti lidarjevemu sprejemniku. Sprejemnik zbere svetlobo in jo usmeri na občutljivo napravo, ki zbrano svetlobo zazna, okrepi in pretvori v električni tok. Električni tok nato izmerimo ter pretvorimo v podatek o moči svetlobe. Iz časovnega zamika med oddajanjem svetlobe in sprejetjem njenega

Na sliki: Lidar v provinci Mendoza v Argentini, ki ga je v okviru mednarodnega sodelovanja postavila Politehnika Nova Gorica. Podoben lidar bo nameščen na Otlici.

Foto: dr. Darko Veberič

razpršenega dela ocenimo, kako daleč od nas je plast prašnih delcev, iz moči sprejete svetlobe pa, kako gosta je ta plast. Ker je moč svetlobe, ki prispe do sprejemnika, zelo majhna, bodo meritve z našim lidarjem potekale le ponoči. Podnevi je sončna svetloba premočna, da bi od nje lahko razločili svetlobo, ki se je po sipanju lidarjevega svetlobnega snopa vrnila nazaj v smeri sprejemnika.

Lidar, ki ga bomo namestili na Otlici, smo razvili na Politehniko Nova Gorica, v okviru mednarodnih raziskav. Politehnika se je v raziskave ozračja vključila leta 2000 s sodelovanjem v evropskem projektu, katerega namen je bil vzpostaviti evropsko mrežo lidarskih meritev prašnih delcev v ozračju. Takšna mreža meritev predstavlja osnovo za preučevanje prenosa prašnih delcev nad območjem Evrope, njihovega vpliva na kakovost zraka ter posrednega vpliva na spreminjanje podnebja.

Že vzpostavljeni evropski mreži lidarskih postaj bomo priključili tudi Otlico. Meritve na Otlici bodo omogočale zaznavanje prašnih delcev prek širšega območja Vipavske doline, Krasa, obalnega območja in Trnovskega gozda, vse do zgornjih plasti ozračja (približno 20 km). Predstavljale bodo osnovo za preučevanja prenosa prašnih delcev iz sosednjih ozemelj na območje Slovenije. Poleg lidarskih meritev bomo v sodelovanju z Agencijo RS za okolje na Otlici izvajali še nekaj standardnih meritev kakovosti zraka. Zraven bomo namestili tudi samodejno meteorološko postajo, za katero upamo, da ne bo koristila le raziskovalcem, temveč bo predstavljala nepogrešljiv vir informacije za prebivalce vašega okraja.

Zaradi tehničnih težav z opremljanjem bo kljub predvidenemu odprtju v jeseni 2004 center začel poskusno delovati spomladi.

Da smo kljub težavam z deli že skoraj pri koncu, so s svojim znanjem, delom in prijaznostjo v veliki meri prispevali številni podjetniki in dobronamerni posamezniki z vašega območja. Za pomoč se jim v imenu Politehnike iskreno zahvaljujem. Hkrati upam, da bomo s kakovostnim raziskovalnim delom in izobraževanjem študentov vsaj delno povrnili izkazano zaupanje in odprtost vseh krajanov Otlice. Že vnaprej pa se veselim prihodnjega sodelovanja z vami in vas prav lepo pozdravljam.

telemark

SPET PO MEDALJO

Uroš Velikonja

Lansko sezono so naši tekmovalci dosegli odlične rezultate, zato se letošnje sezone, ki že trka na vrata, še posebej veselimo. Tudi letos največ pričakujemo od Klemna Žonte, ki je član A-skupine slovenske telemark reprezentance. Klemen se je poleti dobro kondicijsko pripravil in na ledenikih v Avstriji opravil tudi prve treninge, ki jih bo do začetka tekem v svetovnem pokalu vedno več. Letošnje leto je za Klemna prelomno, saj sta na koledarju mednarodne smučarske zveze (FIS) poleg tekem svetovnega pokala tudi mladinsko in člansko svetovno prvenstvo v telemark smučanju. Prvenstvi, ki bosta konec marca in v začetku aprila 2005 na Norveškem, sta tudi glavni cilj sezone. Čeprav je Klemen še vedno najmlajši tekmovalec na tekmah svetovnega pokala, si je v preteklih sezonah že nabral dovolj izkušenj, da lahko od njega pričakujemo dobre rezultate. Naj še enkrat ponovim, da je Klemen v lanski sezoni osvojil 7. mesto na mladinskem svetovnem prvenstvu na Norveškem v telemark sprintu, naslov državnega prvaka v članski konkurenci na Mariborskem Pohorju v disciplini telemark sprint in kopico

Na sliki: Klemnu Žonti želimo čim več dobrih uspehov!

Foto: Alenka Tratnik

uvrstitev s točkami svetovnega pokala na tekmah za svetovni pokal v telemark smučanju. Vsi našeti rezultati so pomembni tudi za društvo "GORA", njegovo prepoznavnost in sam razvoj telemark smučanja.

Sezona je zelo natrpana s tekmovanji, ki bodo v srednji Evropi, Skandinaviji in Kanadi, zato pomenijo tudi velik finančni zalogaj. Tako za društvo, kakor tudi za Klemna oziroma njegove starše. Prihodnje leto je zelo pomembno za sam razvoj tekmovalnega telemark smučanja, saj naj bi FIS na svojem zasedanju v letu 2005 uvrstila telemark na spored olimpijskih iger v Torinu 2006 kot predstavitevno disciplino. Na olimpijskih igrah leta 2010, v kanadskem Vancouvru, pa naj bi najboljšim telemark smučarjem že podeljevali olimpijske medalje. Takrat bo Klemen v najboljših tekmovalnih letih in mogoče nam je dovoljeno sanjati o olimpijski medalji...

zgodilo se je

NOGOMETNI TURNIR "SINJI VRH 2004"

Hedeja Mikuž

Nogomet... Najpopularnejša igra v Evropi, pa tudi drugje, je že leta priljubljena tudi na Gori. Poleti, ko ni pouka in so večeri dolgi ter prijetno topli, se na igrišču na Otlici zbirajo mladi, pa tudi nekateri nekoliko manj mladi. Fantje, navdušeni nad nogometom, s seboj prinesejo žogo, se razdelijo v dve ekipi in igrajo vse do teme.

Na sliki: Ekipe Wtlce in Sinjega vrha

In tako je pred sedmimi leti nastala ideja, da bi na Gori organizirali nogometni turnir. Avgusta leta 1998 se je na Sinjem vrhu odvijal prvi turnir v malem nogometu. Glavni organizator, Hieronim Vidmar, je s pomočjo ostalih članov ekipe Sinji vrh poskrbel, da so se na turnirju imeli vsi lepo ter da nihče ni bil lačen in žejen. Udeležba je bila dobra, zato so organizatorji sklenili, da bo turnir postal reden. Ko so drugi videli uspešnost turnirja

na Sinjem vrhu, so sklenili, da jih bodo tudi sami organizirali. In tako so se začeli vsako leto na Gori dogajati turnirji na Otlici, Sinjem vrhu, Colu in enkrat tudi na Predmeji.

Nogometni turnir Sinji vrh se je vse do leta 2003 odvijal na travnatem igrišču na Sinjem vrhu, potem pa so ga zaradi vodovodnih del prenesli na otliško igrišče. Letošnji malonogometni turnir Sinji vrh 2004, pa je bil prav poseben, saj se ga je poleg šestih moških ekip udeležila tudi ženska ekipa, in sicer pod imenom Snajparce. Turnir se je pričel ob 13. uri in vsaka tekma je bila zelo zanimiva. Sodil je čisto pravi sodnik, Igor Vidic - Idža, ki tekme na Sinjem vrhu sodi že vse od prve, torej od leta 1998. Ekipe so bile razdeljene v dve skupini in iz vsake sta se v polfinale uvrstili prvo in drugo uvrščena. V polfinalu so tako nastopile ekipe: Društvo Gora, Col, Wtlca in Sinji vrh. Za tretje mesto sta se v streljanju

penalov pomerili ekipi Društva Gora in Cola. Zmagali so člani Društva Gora. Finalna tekma je bila zelo razburljiva, na koncu pa je bil rezultat 2:1, in sicer v prid domače ekipe Sinji vrh. Po končanem turnirju je sledila podelitev priznanj in pokalov, ki jih je ob moji pomoči podelil kapetan Sinjega vrha Ivan Bolčina. Priznanje za naj strelca je dobil igralec Wtlce Ivan Krapež, za naj vratarja oziroma vratarke igralka Snajparc Anastazija Mikuž, naj igralec je postal igralec Sinjega vrha Kristijan Vidmar, priznanje za naj ekipo pa so dobile Snajparce, ki so zasedle predzadnje mesto, zabile pa so kar pet golov. Sledilo je še fotografiranje, nato pa se je turnir končal. Ampak prepričana sem, da se bodo drugo leto organizatorji zagotovo spet potrudili in nogometni privrženci bodo lahko zopet pokazali vse svoje nogometno znanje na malonogometnem turnirju Sinji vrh 2005.

zgodilo se je

MIR JE PREDPOGOJ ZA VSE

Jordan Polanc

Na sliki: Učenci OŠ Otlica z mentorico Silvo Copič
Foto: Ljubo Žgavc

sodelovanju povabiti še kako osnovno šolo. Tu se je vmešal likovni pedagog Vladimir Bačič, ki je ambiciozno predlagal, da bi k sodelovanju povabili kar vseh pet osnovnih šol iz ajdovske in vipavske občine. Čeprav smo bili sprva v dvomih, pa smo po pogovoru z likovnimi pedagogi na šolah začutili, da je predlog izvedljiv, in tako se je akcije že lani udeležilo vseh pet šol.

Namen akcije Plakat miru je predvsem v tem, da spodbudimo otroke k razmišljanju o pomenu miru, prijateljstva in strpnosti med ljudmi celega sveta. Kajti MIR je predpogoj za vse, kar je dobrega na tem svetu, in za vse, kar bi najbolj privoščili svojim otrokom.

Letos smo v akciji Plakat miru - Dajmo miru priložnost dobili 45 likovnih del. Iz vsake šole smo izbrali najboljšo, kar je pravzaprav krivično, saj je bilo v vsako delo vpletenih veliko dobrih misli in želja. Z Osnovne šole Otlica so v akciji sodelovali Gloria Vidmar, Eva Vidmar, Anja Vidmar, Vanja Krapež,

V posebno zadovoljstvo in čast mi je, da so mi prijatelji iz Lions Cluba Zemono zaupali koordinacijo akcije Plakat miru 2004. Letos smo se akcije, ki jo v svetu organizirajo že 17. leto, udeležili tretjič. Pred dvema letoma smo k sodelovanju povabili, bolj poskusno, le eno šolo, OŠ Danila Lokarja iz Ajdovščine. Ker je akcija uspela, smo jo želeli ponoviti in k

Na sliki: Nagrajenka Gloria Vidmar
Foto: Ljubo Žgavc

Melita Velikonja, Doris Velikonja, Urška Benčina, Rok Likar in Dan Bolčina. Za izvedbo akcije pa je poskrbela mentorica, likovna pedagoginja Silva Copič. Med prispelimi deli je republiška strokovna komisija Lions clubov za vseslovensko razstavo izbrala izdelek Glorie Vidmar iz OŠ Otlica in delo Blaža Mikuža iz OŠ Col. Obe deli bosta seveda tudi ustrezno nagrajeni.

Ob tej priložnosti bi se rad zahvalil vsem, ki so nam pomagali pri izvedbi akcije in postavitvi razstave, ki je bila na ogled v ajdovskem domu krajanov. Vladimir Bačič, iz OŠ Danila Lokarja, je poleg mentorskega dela opravil tudi vlogo predsednika ocenjevalne komisije, pomagala mu je Nataša Rupnik, prav tako iz ajdovske šole. V vipavski osnovni šoli Draga Bajca je za izvedbo akcije poskrbel Brane Jazbar, v OŠ Dobravlje Irena Jazbar, na OŠ Col Silva Karim, na OŠ Otlica pa Silva Copič. V veliko pomoč sta nam bila Dušan Bratina, predsednik KS Ajdovščina, ki je prijazno ponudil razstavne prostore o v domu krajanov, in Darko Lokar iz Turistične agencije Marco Polo, ki je omogočil, da smo nagrajence lanske akcije odpeljali na izlet v Gardaland.

zgodilo se je

MIKLAVŽ NA OTLICI

Jože Velikonja

Na sliki: Miklavž in hudički so vsak po svoje obdarovali otroke

Foto: Jože Velikonja

Tako kot že nekaj let, se je tudi letos v župnijski cerkvi na Otlici ustavil sveti Miklavž. Bil je čisto pravi – velik, star, z dolgo sivo brado in močnim glasom. Še preden pa je otrokom razdelil darila, je mladinska skupina zaigrala igrico z naslovom »Kako postati junak«. Spreobrnjeni junak Dan, starka, trije, ne preveč pridni fantje, trije angelčki in trije hudički, brez teh seveda v tem času ne gre, so otrokom prikazali, kako se lahko vsak človek poboljša oziroma spremeni, če le ima priložnost, ali pa ga kdo usmeri na pravo pot. Dramsko skupino je spremljal cerkveni otroški pevski zbor pod vodstvom Ivice Vidmar. Lepe pesmi in zvoki flaut ter kitare so otrokom, ki so že nestrpno čakali, priklicali Miklavža. S seboj je imel polno daril. A glej, medtem ko so na eni strani angelčki pomagali Miklavžu razdeliti darila, so hudički na drugi strani delili čisto prave, še malo mokre šibe. Le najmlajši jih niso dobili. Največjo šibo si je prislužil župnik Matej, Miklavž pa mu je v tolažbo dal tudi darilo. Tako, Miklavž se je poslovil in odšel za leto dni počivat. Vsake toliko pa bo le preveril, ali ste pridni. Drugače ga prihodnje leto ne bo...

zanimivosti

NA GORI ANGELSKI

Filip Vidmar

Ob praznovanju štiristoletnice prihoda prvih priseljencev na Goro se mi je porodila misel, da bi poskusil lepoto naše gorske planote in življenje prebivalcev na njej opisati tudi v pesmi. V roke sem vzel papir in svinčnik ter se spopadel z rimami. V duhu sem podoživljal življenje Gorjanov skozi zgodovino in počasi je pričela nastajati pesem.

Besedilo je obležalo v predalu, saj ga ob obletnici poselitve Gore nisem nikjer objavil. Končno se mi je utrnila misel, da bi pesem le spravil v življenje. Izkoristil sem priložnost, da vadam petja skupino pevk, članic Društva podeželskih žena s Predmeje. Tako sem pesem potegnil iz predala, jo uglasbil, in

Na sliki: Članice pevske skupine Društva podeželskih žena s Predmeje z vodjem Filipom Vidmarjem
Foto: Arhiv Društva podeželskih žena s Predmeje

v negotovosti, kako jo bodo pevke sprejele, pričel z vajami. Prijetno sem bil presenečen nad njihovim navdušenjem, s katerim so jo začele vaditi. Vzele so jo za svojo himno, saj jo izvajamo na vseh nastopih. Sodeč po odzivih poslušalcev, mislim, da je pesem tudi pri njih zelo lepo sprejeta. Ob tej priložnosti se pevkam Društva podeželskih žena s Predmeje srčno zahvaljujem, saj pesem Na Gori Angelski brez njih verjetno nikoli ne bi zašla med Gorjane in druge poslušalce.

mf

Na go-ri angelski smo mi doma. Kjer ze stoletja trden rod zivi. Na sve-tu kraja ni e-

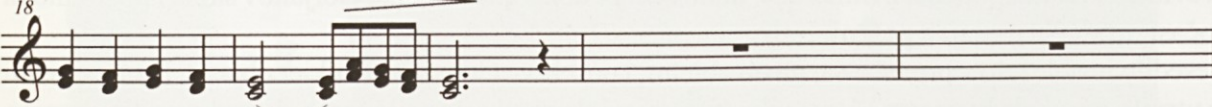
f

nakega, kot je pre - le-pa gora angel- ska. Šti - ri - sto let mineva zdaj, kar naši

de-dje so pri - šli v ta gorski raj. Mocno vzljubili so ta svet in njihov rod zeli si

da o - stal bi tod na veko - maj.

Foto: Notni zapis nove gorjanske himne

zanimivosti

PRIJATELJSKE VEZI S PLANINCI IZ BOSNE

Zvonko Žonta

S planinci iz Bosne, natančneje s člani planinskega društva Budoželj iz Breze pri Sarajevu, si že vrsto let izmenjujemo obiske. Tako smo bili junija letos člani ajdovskega planinskega društva na obisku v Brezi, avgusta pa so prijatelji iz Bosne vrnili obisk. Dogovorili smo se, da jih popeljemo na Triglav, saj je bila to njihova največja želja. Med svojim obiskom so sredi avgusta prišli k nam na Predmejo. Ker v kočah ajdovskega planinskega društva niso mogli prespati, smo se v Društvu GORA dogovorili, da jim ponudimo prenočišče. Prvi dan smo se dobili v društveni koči na Rupih, kjer smo se zbrali planinci in člani društva GORA. Naslednji dan smo jih odpeljali na Pokljuko, od koder smo nato pričeli vzpon na Triglav. Prvi dan nas je pot vodila mimo Vodnikovega doma, do Planike, kjer smo prenočili. Naslednji dan smo že zgodaj zjutraj nadaljevali vzpon in po dobri uri hoje osvojili vrh. Veselju ni bilo videti konca, saj je bil Triglav za naše prijatelje najvišji vrh, ki so ga kdaj osvojili. Delili smo tudi občutek nostalgije, saj je bil Triglav, dokler smo še živeli v isti državi, tudi njihov najvišji vrh. Z vrha smo se spustili na Kredarico, da so lahko obiskali še našo najvišje postavljeno in najlepšo planinsko kočo. Od tu smo se spustili nazaj do Pokljuke in se vrnili na Predmejo. Tu nas je pričakal pasulj, ki ga je za

Na sliki: Skupaj na vrhu Triglava

to priložnost skuhala Jelka Žonta, seveda ni manjkalo tudi drugih dobrot. Zaključnega srečanja smo se poleg planincev udeležili tudi člani društva GORA, na čelu s predsednikom društva. Planinci iz Breze so člane društva prijazno povabili, da jih prihodnje leto obiščemo in spoznamo njihove kraje. Seveda smo njihovo vabilo z veseljem sprejeli in se že veselimo ponovnega srečanja.

zanimivosti

GORJANSKI VODNIKI PSOV TERIERJEV DOSEGAJO ODLIČNE REZULTATE

Stanislav Mikuž

Na širšem območju Gore delujejo kar tri lovske družine: LD Col, LD Kozje stena in LD Trnovski Gozd. Družine se v svojem okolju dejavno vključujejo v življenje in delo. Verjetno tudi tisti, ki ne vemo veliko o lovu, vemo, da lovcem pri lovu veliko pomagajo lovski psi. Pasem je veliko. Za različne namene različni psi. Verjetno pa le malo Gorjanov ve, da so naši lovci s svojimi psi terierji na tekmovanjih zelo uspešni.

Na mednarodni vsestranski uporabnostni preizkušnji, ki jo je vodil naš rojak Angel Vidmar, sicer predsednik LKD Nova Gorica in podpredsednik LKD Slovenije, se je pomerilo 12 vodnikov psov terierjev iz Avstrije, Hrvaške, Češke in Slovenije. Prireditve se je odvijala v organizaciji lovskih družin Čaven, Hubelj in Lijak, 16. in 17. oktobra 2004.

Lovski terierji so temperamentni, vsestransko uporabni lovski psi, ki se posebej odlikujejo pri delu na polju, v vodi, rovih in krvosledstvu. Psi in njihovi vodniki so se pomerili v zelo zahtevni kombinaciji preizkušenj, ki je obsegala naslednja področja:

delo v rovu - preiskava rova, glas v rovu, vztrajnost, ostrina, izvlečenje mrtve divjadi iz rova;

delo na planem - sledovoljnost, zanesljivost na sledi, nos, sledoglasnost, prinašanje pernatih in dlakavih divjadi;

krvna sled - delo na jermenu, pokazač, oblajač;

vodno delo - šarjenje brez race, šarjenje z raco, prinašanje iz globoke vode;

vodljivost, poslušnost, odločljivost, strelomirnost.

Za kako težke preizkušnje gre, pove že dejstvo, da so preizkušnjo uspešno zaključili samo štirje vodniki s svojimi terierji. Najbolje se je odrezal Andrej Zemljčič s psom Dikom Podpečniškim, drugo

Na sliki: Uspešna gorjanska zasedba na tekmovanjih – (z leve proti desni) Franc Vidmar s Karom, Silvo Bizjak s Dikom in Renato Blaško s Kimom

mesto je zasedel Gorjan Franc Vidmar - Kitajc s psom Karom, tretje pa Silvo Bizjak, prav tako Gorjan, s psom Dikom. Torej kar dva Gorjana na zmagovalnih stopničkah. Oba gorjanska vodnika sta pobrala večino pokalov za dosežena prva mesta v posameznih kategorijah.

Sicer pa na ta tovrstnih preizkušnjah dosega dobre rezultate tudi Renato Blaško s psom Kimom.

Vodnikom z Gore, ki uspešno branijo naslove v mednarodni konkurenci, želimo veliko užitkov pri delu z njihovimi štirinožnimi prijatelji in še veliko uspehov pri njihovem nadaljnjem delu.

zanimivosti

DRŽIMO PESTI ZA MIRANA

Uroš Velikonja

Novica, ki sem jo slišal v športni rubriki ob koncu radijskih poročil na Valu 202, da je naš ekstremni motorist Miran Stanovnik, sicer tudi član društva GORA, na dirki za svetovni pokal v Dubaju doživel hudo nesrečo, me je presenetila in kar malo prestrašila. Novinar je namreč sporočil, da se je Miran v nesreči hudo poškodoval, in ima večkratni zlom reber, poškodbe hrbtnih vretenc in vranice. Novici skoraj nisem mogel verjeti, zato sem naslednji dan Miranu v Dubaj takoj poslal SMS sporočilo, kot mu ga vedno pošljem, ko zastopa barve Slovenije in tudi društva GORA na dirkah po svetu. Ker mi je Miran kmalu odgovoril, sem vedel, da se bo hitro pobral in da se kmalu vidimo v Sloveniji. Kljub temu pa sem čutil, da se je Miran tokrat resno poškodoval in da bo njegova rehabilitacija daljša, kot si sam, kot vrhunski športnik, in mi sami želimo, saj je bil pred vrati njegov glavni izziv sezone-rally Pariz-Dakar.

Po nesreči so Mirana premestili na zdravljenje v bolnišnico v Abudabiju, kjer sem bil z njim ves čas v stiku. Ko mi je po nekaj dneh sporočil, da se vrača domov, sem se z nekaterimi člani društva dogovoril, da Mirana obiščemo na njegovem domu v Logu pri Brezovici. Bila je lepa sončna nedelja, ko smo se z Gore odpeljali proti Ljubljani. Med vožnjo sem večkrat razmišljal, kaj naj mu rečem ob prvem srečanju po nesreči, vendar so me Zvonko, Emil in Branko rešili te zagate, saj smo Miranu tudi tokrat nesli steklenico primorskega vina, pa zadnje štiri številke časopisa Gora...

Miran nas je doma pristrčno sprejel, čeprav je imel zgornji del telesa v celoti v mavcu. Takoj smo začutili pozitivno energijo, ki se sprošča, ko se srečajo stari prijatelji. O sami nesreči nismo veliko govorili, saj Miran še sedaj ne ve točno, kaj se mu je pravzaprav zgodilo. "Pritiskal sem ga na ves gas, bile so lepe sipine, brez kamenja. Na taki podlagi sem ponavadi najboljši in pokažem vse, kar znam. Nenadoma mi je naravnost v vezir čelade posijalo sonce, da nisem nič videl in se je zgodilo...Bilo je v trenutku. Pod motornim kolesom ni bilo več peščene podlage, ampak le prazen prostor, velika luknja, v katero sem z veliko hitrostjo kar poletel. Potem pa samo še hudi udarci, bolečine in klic na pomoč spremljevalnih ekip. Fantje, imel sem veliko srečo, da je bilo reševalno vozilo dokaj blizu. Na takih dirkah se ti lahko zgodi, da potrebuje prva pomoč do tebe kar veliko časa. To pa bi bilo lahko zame zelo nerodno," je pojasnil Miran.. Nato smo ob kozarcu cvička govorili o tem in onem, Mirana je zelo zanimalo, kako napreduje izgradnja športnega parka v Tihi dolini, kakšni so cilji društva za

naslednjo sezono. Z našimi odgovori je bil zelo zadovoljen in je dejal, da komaj čaka, da bo lahko prišel kaj na Goro. Seveda smo tudi mi želeli vedeti, kakšni so njegovi cilji v bodoče. "Moja rehabilitacija bo kar dolga, v mavcu bom približno še štiri do pet tednov, vmesni čas bom izkoristil za operacijo desnega kolena, ki jo že dalj časa prelagam. Nato pa me čakata zdravilišče in fizioterapija. Upam, da bom konec januarja 2005 že stal na smučeh," je optimistično napovedal Miran.

Prepričan sem, da mu bo to tudi uspelo. Zato vsi držimo pesti, da se Miran čimprej vrne na tekmovanja in nadaljuje svojo izjemno športno kariero.

**TRGOVINA
Z MEŠANIM BLAGOM**

Col 77A, 5273 Col
telefon: (05)36-68-320

V TRGOVINI DOBITE ČASOPIS GORA

**MENJALNICA • BORZNO POSREDOVANJE
TRAFIKA - TRGOVINA**

Zvonka

- odkup in prodaja delnic podjetij in PID-ov
- prepričajte se, da je pri ZVONKI postopek najhitrejši in najugodnejši
- sočasno lahko izbirate med bogato ponudbo usnjenih izdelkov
- PRI ZVONKI DOBITE ČASOPIS GORA IN ZBORNIK MATI GORA

Goriška cesta 23 - C2, Ajdovščina, tel.: (05)36-89-077

BAR NA OTLICI

BRUNA LIKAR s.p.
tel.: (05)36-49-616

PRI BRUNI DOBITE ČASOPIS GORA IN VODNIK POT PO DOLU GOR IN DOL

v spomin

FRANCU V SPOMIN!

Sredi avgusta smo se na pokopališču v Grižah pri Žalcu poslovili od našega dragega Franca Bizjaka, Pouhovega s Predmeje.

Franc Bizjak se je rodil avgusta leta 1924, Pri Pouhovich na Predmeji, v družini s štirinajstimi otroki. Obiskoval je italijansko šolo in kot otrok pasel krave. Ko je malo odrasel, je pomagal pripravljati drva za dom in za prodajo. Po končani šestletni šoli je zapustil dom. Od leta 1935 do leta 1938 je bil za hlapca v Lokavcu. Do odhoda v italijansko vojsko, leta 1942, je delal v Trnovskem gozdu. Leta 1942 so ga vpoklicali v italijansko vojsko, v 'bataljon speciale'. V vojski je ostal do razpada Italije, po prihodu domov pa se je vključil v partizanske enote, v tretji kraški bataljon. Po osvoboditvi je ostal v enotah KNOJA in služboval večinoma v Bosni in Hercegovini. Ker je že kot mlad fant dobro smučal, je bil učitelj smučanja za knojevske enote na Jahorini.

Leta 1960 je obiskoval oficirsko šolo v Sarajevu. Po hudi prometni nesreči med vrnitvijo s strelišča in po enem letu zdravljenja so ga s činom kapetana prve klase invalidsko upokojili. Po upokojitvi se je z ženo Etelko iz Doboja preselil v Maribor, kjer je živel do smrti.

Za svoje požrtvovalno delo je prejel več priznanj in partizanskih odlikovanj. Franc je imel nadvse rad svoj rodni kraj in ga je tudi vsako leto večkrat obiskal. Vedno se je rad vračal tudi k svojim sestram in bratom.

Vedno se ga bomo spominjali kot dobrega brata in velikega ljubitelja domovine.

Naj mu bo lahka domača zemlja.

Brat Janko Bizjak

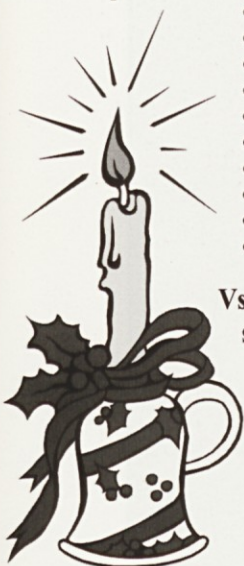
Ob koncu leta 2004 se v Društvu GORA lahko s ponosom veselimo nove pridobitve na Gori, Športnega centra Tiha dolina. Novozgrajeni igrišči v prijetnem okolju že zdaj vabita ljubitelje športa in rekreacije, zato verjamemo, da bosta služili naši in tudi prihajajočim generacijam. Na opravljeno delo smo ponosni. Nekdaj le skrite želje so postale resničnost. Vendar pa zahtevnega projekta ne bi zmogli brez prijateljev, ki so nam pomagali. Še posebej bi radi omenili naslednje:

DRUŠTVO ZA
OHRANJANJE
IN VAROVANJE
NARAVNE IN
KULTURNE
DEDIŠČINE

- PRIMORJE d.d., Ajdovščina
- KOMUNALNO STANOVANJSKA DRUŽBA. AJDOVŠČINA, d.o.o., Ajdovščina
- KETING d.o.o., Ajdovščina
- SALONIT ANHOVO d.d., Deskle
- TELEKOM d.d., Enota Nova Gorica, Nova Gorica
- SGG Tolmin OE Idrija, Idrija
- REMONT d.o.o., Ajdovščina
- SLUGA d.o.o., Trgovina z gradbenim materialom, Ajdovščina
- CASTRUM d.o.o., Ajdovščina
- UNOWIK, Trgovina mini železnina, Ajdovščina
- GT PODGORNIK d.o.o., Malovše
- CESTNO PODJETJE Nova Gorica, Nova Gorica
- TAXA, Ajdovščina
- SISTEMSKA TEHNIKA d.o.o., Skupina Viator&Vektor, Ravne na Koroškem
- GREEN CONSULTING d.o.o., Orehek
- VELTING, Ajdovščina
- ZAVAROVALNICA TRIGLAV, d.d., OE Nova Gorica, Nova Gorica
- HIT NOVA GORICA d.d., Nova Gorica
- SKLAD KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ
- OBČINA AJDOVŠČINA
- UPRAVNA ENOTA AJDOVŠČINA

- Uroš VIDMAR, s.p., Otlica
- ZPC JOINT VENTURE, HC RAZDRTO VIPAVA, g. Bojan BERLOT
- Vojko BLAŠKO, Predmeja
- Marjan VIDMAR, Predmeja
- Zidarstvo IGOR POLANC s.p., Predmeja
- Ivan KOBAL, s.p., Višnje
- Zdenko CURK, s.p., Vrtovin
- Slikopleskarstvo Damjan KETE s.p., Žapuže
- Evgen STIBILJ s.p., Ajdovščina
- Marko LIKAR Predmeja
- Alojz ŠTOKELJ, Ajdovščina
- Anton LULIK s.p., Plače
- Franc LAHAJNAR, Predmeja
- ELEKTRO PRIMORSKA d.d. Nova Gorica, g. Aleš RUPNIK

Vsem omenjenim, pa tudi vsem ostalim, ki ste nam kakorkoli pomagali, se za izkazano pomoč najlepše zahvaljujemo in vam obenem želimo
SREČNO TER USPEHOV POLNO LETO 2005.

A
R
G
O
G

Vam voščimo, vam voščimo...

Vam voščimo eno srečno novo leto!
Da bi imeli srečo:

v štalci pri živinci,
v hiši pri držinci;

na polji pri šenički,
na peči pri potički;

na podi pri krmilci,
v kleti pri živilci;

v hrami pri vinci,
v garaži pri mašinci...

(Drobci ljudske kolednice z Gore)

KOLINE

Marjan Černigoj – s Tanove hiše

Ura cajta hitru tieče,
leta šteje, neč na rieče;
sriečnim tudi več ku stu,
čepró brez trplene ne nobenu šlu.

Gorjani, praujo, de so dógu žveli,
največ tisti, k so zmirm bli vesieli;
al pe tudi tisti, k neso meli neč,
so poguostama zdržali več.

Na Guori ga ne blu pró brez neč –
vsaj enga prasca je rónu, če nie več;
u hlevi sta rasla pršuta jn prata,
za Gorjane je tu tabulš solata.

Tam na zimo, kr smo svene klali,
smo zmirm ga na pohnu kuosu dali;
ma nie zatu, de na bi nazaj užvélu,
bel zatu, de bo tudi pr žlahti viselu.

Največ žlahte je blu po Dolini;
tel so se delali, kokr de so fini;
ma kr smo jm kuos zašinka dali,
so pozabli, kaku smrdi u štali.

Z Guore u Dolino smo peš nosili,
z vesielem žlahti skuor pu razdelili;
meli smo taku dogu svene, de so vsi dobili,
jn, če bo kašn člok pršu, tudi doma ké pistili.

Tudi mi smo uod žlahte včasih ké dobili,
največkrat za uoblečt, k so uani že pré nosili;
jn tudi kašne škrpiete so nam dali,
de puole so še nas glodali.

Zadne leta ne več tolk prešiču,
na kuole se nie pre nie po božiču;
jn pró zdé, k bi duosti loži dali –
namest nest, bi žlahti kar pelali.

Nej Buh pižiegna nem jn nam!
Ma kr sm prasci kidu, sem biu sam;
jn če bi sam vidli, kaku svene se runa,
na bi več jeli usi mesa...

De ne doh cet, je delu – de pré mine;
taku usi bi lohku taleli koline;
čepró pražiut so tisi najbel znali,
k so – rajši ku delali – póhnu se smijali.

mf

Na go-ri angelski smo mi doma. Kjer ze stoletja trden rod zivi. Na sve-tu kraja ni e-

f

nakega, kot je pre - le-pa gora angel- ska. Šti - ri - sto let mineva zdaj, kar naši

de-dje so pri - šli v ta gorski raj. Mocno vzljubili so ta svet in njihov rod zeli si

da o-stal bi tod na veko - maj.

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine GORA Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 106, 5270 Ajdovščina, tel., fax: (05)36-49-023
e-mail: info@drustvo-gora.si, www.drustvo-gora.si

Uredniški odbor: Franc Černigoj, Stanislav Mikuž, Edo Pelicon, Alenka Tratnik, Uroš Velikonja
Glavna in tehnična urednica: Alenka Tratnik
Odgovorni urednik: Uroš Velikonja
Lektor: Franc Černigoj
Realizacija: GK Grafika
Naklada: 500 izvodov
Oblikovanje logotipa društva Gora: Silva Karim
Fotografija na naslovnici: Stanislav Mikuž

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana